

Tisdagen den 22 maj

Kl. 13.00–15.55
18.00–19.04

§ 1 Anmälan om ny riksdagsledamot

Följande berättelse hade kommit in från Valprövningsnämnden:

Berättelse om granskning av bevis för riksdagsledamot

Till Valprövningsnämnden har från Valmyndigheten inkommit bevis om att Leif Hård (S) utsetts till ny ledamot av riksdagen fr.o.m. den 18 maj 2018 sedan Jacob Sandgren (S) avsagt sig uppdraget.

Valprövningsnämnden har denna dag granskat beviset för den nya ledamoten och därvid funnit att det blivit utfärdat i enlighet med 14 kap. 28 § vallagen (2005:837).

Stockholm den 21 maj 2018

Svante O. Johansson

ersättare för ordföranden

/Mattias Andersson
sekreterare

§ 2 Anmälan om faktapromemorior

Andre vice talmannen anmälde att följande faktapromemorior om förslag från Europeiska kommissionen hade kommit in och överlämnats till utskott:

2017/18:FPM86 Rådsbeslut om frihandelsavtal och investeringsskyddsavtal med Singapore *COM(2018) 194*, *COM(2018) 195*, *COM(2018) 197*, *COM(2018) 196* till näringsutskottet

2017/18:FPM87 Avtalet om ekonomiskt partnerskap mellan Europeiska unionen och Japan *COM(2018) 193*, *COM(2018) 192* till näringsutskottet

§ 3 Ärenden för hänvisning till utskott

Följande dokument hänvisades till utskott:

Motioner

2017/18:4186–4188 till skatteutskottet

Prot. 2017/18:116
22 maj

EU-dokument
COM(2018) 213 till justitieutskottet
Åttaveckorsfristen för att avge ett motiverat yttrande skulle gå ut *den 13 juli.*

§ 4 Ärenden för bordläggning

Följande dokument anmäldes och bordlades:

Utbildningsutskottets betänkanden
2017/18:UbU23 En gymnasieutbildning för alla
2017/18:UbU27 Samling för skolan

Socialförsäkringsutskottets betänkande
2017/18:SfU24 Karensavdrag – en mer rättvis självrisk

Kulturutskottets betänkande
2017/18:KrU9 En kommunal kulturskola för framtiden

Miljö- och jordbruksutskottets betänkande
2017/18:MJU20 Effektivare sanktioner i livsmedelskedjan

Trafikutskottets betänkande
2017/18:TU14 Yrkestrafik och beställaransvar

Civilutskottets betänkande
2017/18:CU24 En ny lag om företagshemligheter

*En ny sexualbrotts-
lagstiftning byggd på
frivillighet*

§ 5 En ny sexualbrottslagstiftning byggd på frivillighet

Justitieutskottets betänkande 2017/18:JuU29
En ny sexualbrottslagstiftning byggd på frivillighet (prop. 2017/18:177 delvis)
föredrogs.

Anf. 1 ADAM MARTTINEN (SD):

Herr talman! Vi debatterar justitieutskottets betänkande om en ny sexualbrottslagstiftning byggd på frivillighet och de reservationer som delar av oppositionen inkommit med. Det finns även ett par tillkännagivanden på initiativ av oppositionen som delger att miniminivån för våldtäkt av normalgraden ska höjas från två till tre års fängelse samt att straffskalan för sexköp av barn ska höjas från böter till ett minimistraff om sex månader.

Det ska väl i sammanhanget sägas att nivåerna på straffskalorna i tillkännagivandena inte helt och hållet har fått dikteras av Sverigedemokraterna. De är ett resultat av den borgerliga oppositionens närmanden till Sverigedemokraternas föreslagna straffskärpning för vålds- och sexualbrott som vi har efterfrågat sedan vi kom in i riksdagen. Vi har å vår sida valt att ansluta oss till det som vi har kunnat enas om, för att åtminstone få

till högre straffminimum än vad den rödgröna regeringen annars har velat se för våldtäktsbrottet och sexköp av barn.

Att vi är av en avvikande mening till de straffnivåer som regeringen föreslår och till de begränsade förändringar som tillkännagivandena delger har vi formulerat i en reservation i betänkandet. Vi föreslår i den att hela 6 kap. brottsbalken ska ses över med utgångspunkt att höja såväl ministraraffen som maxnivåerna för flera olika brott. Vi menar nämligen att strafftiden för ett brott har betydelse, inte bara när det handlar om upprättelse eller för den delen möjlighet till rehabilitering för de som blir intagna. Straffvärden har också betydelse för anmälningsbenägenheten.

I dag väljer väldigt många som utsätts för sexualbrott att inte vända sig till rättsväsendet för att få hjälp. Dels beror det såklart på ett välkänt faktum: att regeringens underfinansiering av Polismyndigheten lett till att många sexbrottsanmälningar läggs på hög eller läggs ned av olika skäl kopplade till resursbrister. Dels väljer många också att inte anmäla brott mot en identifierbar gärningsman för att de upplever att straffet kanske ändå bara blir några månaders fängelse efter olika straffrabatter och villkorlig frigivning. Bara det faktum att de värsta sexförbrytarna i svensk kriminalpolitisk historia, serievåldtäktsmän med hög återfallsrisk, i dag är fria män trots att de dömts till livstidsstraff på 2000-talet säger en hel del om den politik som formats under såväl alliansregeringar som rödgröna regeringar.

Herr talman! Regeringen kan låtsas att den nya lagen, byggd på frivillighet, är vad som kommer att göra den stora skillnaden, men så blir det inte. Det vittnar inte minst väldigt många tunga remissinstanser om. På sin höjd blir det en normerande del av lagstiftningen, och det är möjligen just det som vi sätter vår förhoppning till. Väl i rättegång kommer det dock fortsatt att vara samma bevisvärigheter för att nå fällande domar.

Det som på riktigt kan göra större skillnad är det som Sverigedemokraterna efterfrågat under alldeles för lång tid nu: en utökad polisiär kapacitet som förmår att göra omedelbara insatser när sexualbrott anmäls. Tiden mellan anmälan, förhör med målsägande och förhör med tilltalad och vittnen liksom tiden till rättegång påverkar brottsoffrens vilja och ork att delta i rättsprocessen.

Den här tiden måste bli så kort som möjligt, för det stärker målsäganden och det stärker också olika bevisvärden. Får vi till betydligt kortare handläggningstider kombinerat med kännbara straff som garanterar mer inlåst tid för sexförbrytare kan både anmälningsbenägenheten och uppklaringsprocenten öka. Och det, herr talman, är något som kan uppnås med Sverigedemokraternas samlade kriminalpolitik. Jag yrkar avslutningsvis därför bifall till reservation 2.

(Applåder)

Anf. 2 JOHAN HEDIN (C):

Herr talman! År 2017 anmäldes 22 000 sexualbrott. Av dessa rubricerades 7 370 som våldtäkt. Av de som anmäls för sexualbrott är 98 procent män. 15 procent av sexualbrotten sker i hemmet, och bara 11 procent av våldtäkterna klaras upp. Den första siffran är alldeles för hög, och den sista är uppåt väggarna för låg.

Prot. 2017/18:116

22 maj

En ny sexualbrottslagstiftning byggd på frivillighet

Den långsiktiga trygghetsutvecklingen har länge varit positiv. De flesta brottskategorier minskar över de senaste 20 åren, men det finns några oroande undantag. Det är säkert även så att vi, genom att polisen inte i dagsläget förmår att fullt ut lösa sin uppgift i landets alla delar, håller på att bygga upp en skuld som kommer att utväxlas i statistiken framöver.

Just sexualbrotten är ett av de oroande undantagen. Det är en av de kategorier som faktiskt ökar. En del av ökningen kan enligt Brottsförebyggande rådet förklaras med att fler handlingar faktiskt är kriminaliserade. Det rör sig främst om lagändringar 2004 och 2005. Det finns vidare en ökad medvetenhet kring dessa frågor, vilket har ökat anmälningsbenägenheten. Det går heller inte att bortse från det faktum att hela metoo-rörelsen rimligen har bidragit till att göra det något mindre jobbigt att våga berätta om saker som har skett och att våga anmäla, när nu allt fler berättar om sina erfarenheter: Du är inte ensam om att ha blivit utsatt. Det finns också – i denna vår upplysta tid – en skam kring detta som den som utsatts för sådana brott känner, fastän all skam utan tvivel och undantag ligger på gärningsmannen.

Herr talman! Effektiv brottsbekämpning är inte rocket science, men det är science. Vi vet genom forskningen ganska väl vad som fungerar. Det är bland annat därför Centerpartiet vill se ett ökat akademiskt inslag i polisutbildningen.

Alla är överens om att vi måste jobba hårt med dessa frågor, men vi måste också jobba smart. Då duger det inte att försöka kapa vare sig denna eller andra viktiga rättsfrågor till att handla om något annat. Det är tvärtom direkt oansvarigt och kommer inte att bidra till någon förbättring.

Ett exempel på när politiken är som sämst var när statsministern tidigare i år föreslog att man skulle sätta in militärer i förorten för att bekämpa gängvåldet. Alla som vet någonting om brottsbekämpning skakade bara på huvudet. Statsministern backade sedan från detta galna förslag, vilket väl är bra. Men det sätter ljuset på hur viktigt det är att vi inom politiken visar ledarskap och tar långsiktigt ansvar för samhällsproblemen och föreslår lösningar som vi genom fakta vet har stor sannolikhet att lyckas.

Som ett svar på statsministerns förslag om att starta krig mot sin egen befolkning skrev jag och min partiledare, Annie Lööf, en debattartikel i Dagens Nyheter. I den föreslog vi ett antal åtgärder som, tvärt emot statsministerns förslag, enligt forskningen faktiskt har goda möjligheter att fungera och ge resultat.

De åtgärder vi föreslog är delar av det man kallar New York-modellen, och den del som jag vill trycka särskilt på är vikten av tydlig resultatuppföljning. I New York använder man ett system som heter Compstat. Jag är inte säker på att det är just det vi ska använda i Sverige, men exemplet visar kraften i goda uppföljningsverktyg. Resultaten har nämligen varit mycket goda, inte minst när det gäller sexualbrotten. Sedan 1990 har antalet våldtäkter i New York halverats.

Detta måste naturligtvis ske tillsammans med många andra åtgärder. Utan polisiära muskler ute i lokalsamhället kan vi vara hur smarta som helst och ändå inte få någon fälld för brott. Det är ett grundläggande problem att vi har för få tillgängliga och trygghetsskapande arbetade polistimmar runt om i landet.

Därför gör Centerpartiet en historisk satsning på polisen. Under ramperioden satsar vi 9 miljarder för att poliserna ska kunna bli fler och för att

Polismyndigheten ska ha möjlighet att höja lönerna och förbättra polisernas arbetsvillkor. Vi satsar även på landets tjej- och kvinnojourer som måste få rejäla tillskott, och vi föreslår en fördubbling av anslagen till Nationellt centrum för kvinnofrid.

När vi gör detta måste vi också stärka andra delar av rättskedjan, annars riskerar vi bara att flytta flaskhalsarna. Centerpartiet föreslår därför ytterligare en satsning med nästan 1 miljard på att stärka åklagarverksamheten och polisens personskyddsverksamhet, vittnesskyddet, som är oerhört viktig när det gäller brott i nära relationer, och, kanske viktigast av allt, Nationellt forensiskt centrum, NFC.

DNA-bevisning och annan teknisk bevisning är ofta avgörande för att få till fällande domar vid detta slags brott. Utredningarna får inte bli liggande. Spår hinner kallna, vittnen hinner glömma, färre kan dömas för brott och brottsoffret får då inte sin förtjänade upprättelse.

Herr talman! Det är olyckligt att regeringen vaknade så pass sent vad gäller detta. Underlåtenheten att agera har försvårat arbetet och försämrat förutsättningarna. Från Centerpartiets sida såg vi behoven redan i början av denna mandatperiod, och i Annies jultal 2015 aviserade vi en rejäl budgetsatsning på polisen. Den satsningen har tvingats växa för varje gång vi väckt en budgetmotion. För varje dag som går utan att något görs blir problemen svårare och dyrare att lösa.

Nu, sent omsider, efter tre år av försök att framtvunga effektiviseringar genom att svälta ut polisen, har regeringen dock bytt strategi då man äntligen insett att den egna inte fungerade. Detta är naturligtvis positivt, men det var tre förlorade år då problemen hann växa, gängvåldet eskalera och sexualbrotten drabba många fler än vad som annars hade varit fallet.

Det betänkande vi nu ska fatta beslut om är en sen leverans, men det är i alla fall en leverans, vilket naturligtvis är välkommet. Jag tror att det är 13 år sedan Centerpartiet för första gången motionerade om att införa en samtyckeslagstiftning. Detta måste ses som en del i ett större paket där även oaktsamhetsbrottet ingår som en mycket viktig del.

Herr talman! Det ska ses som en framgång att det nu råder bred politisk enighet om dessa viktiga frågor. Det är också mycket positivt att de förstärkningar och förbättringar som Alliansen har föreslagit får gehör.

Det är inte alls oviktiga delar som vi nu tillkännager att regeringen ska agera på. Dels handlar det om att höja minimistraffen för våldtäkter från två till tre år, dels handlar det om att skärpa straffen för köp av sexuell tjänst av barn.

Med detta har jag egentligen bara att yrka bifall till förslaget i utskottets betänkande under dessa punkter.

Jag har även inför detta betänkande arbetat en hel del med det växande och allvarliga problemet med sexualbrott som begås över nätet. Jag har därför reserverat mig till förmån för vår motion om detta. Jag står givetvis bakom både den och andra centerreservationer men avstår för tids vinnande från att yrka bifall till dem.

(Applåder)

Anf. 3 ANDREAS CARLSON (KD):

Herr talman! Det är positivt att regeringen äntligen har lagt fram ett förslag till en ny sexualbrottslagstiftning byggd på frivillighet. Kristdemokraterna har länge drivit att det behöver införas en samtyckeslagstiftning,

Prot. 2017/18:116

22 maj

En ny sexualbrottslagstiftning byggd på frivillighet

så att sex alltid bygger på frivillighet. Vi är positiva till att det också införs ett oaktsamhetsansvar. Man ska inte kunna komma undan med att säga att man inte fattade, när det är uppenbart att den andra inte ville.

Vi står också bakom att minimistraflet för grov våldtäkt och grov våldtäkt mot barn skärps till fängelse i fem år. Det är viktigt att samhällets och rättsväsendets attityd gentemot våldtäktsoffer förändras genom ökad kunskap och att rättsprocessen granskar förövarens och inte brottsoffrets beteende i samband med en våldtäkt.

För att få till fler fällande domar krävs först och främst att förundersökningarna håller god kvalitet och att de har bedrivits noggrant och systematiskt. Det måste finnas särskilda grupper som är specialiserade på sexualbrott i alla polisens sju regioner, och det behövs sannerligen fler poliser. Åklagarna behöver också komma in tidigt i utredningarna, liksom målsägandebiträden.

Herr talman! Det finns flera positiva straffskärpningar i regeringens förslag som KD står bakom. Vi vill se hårdare straff för sexualbrott. Det är få brott, tror jag, som så allvarligt kränker brottsoffret och hennes integritet som sexualbrott. Straffet måste stå i proportion till vilket grovt brott det handlar om.

När det gäller våldtäkt av normalgraden föreslår regeringen däremot ingen ändring i straffskalan. Därmed missar regeringen att skärpa straffen för det allra vanligaste sexualbrottet. Åtta av tio sexualbrott är just våldtäkt av normalgraden. En skärpning av straffskalan för våldtäkt av normalgraden skulle innebära att brottet värderades på ett mer likvärdigt sätt i förhållande till andra grova våldsbrott, som det genomförts straffskärpningar för i lagstiftningen under senare år, och borde kunna medföra en möjlighet att döma till strängare straff i en majoritet av våldtäktsmålen. Då skulle också straffen stå i bättre proportion till de brott som begåtts. Men jag är glad att hela justitieutskottet har ställt sig bakom Alliansens krav att skärpa minimistraflet från två till tre års fängelse.

En annan viktig del där utskottet går längre än regeringens förslag är att straffen för köp av sexuell handling av barn skärps. Jag är glad att ett enigt utskott ställer sig bakom det som bland annat föreslås i en KD-motion: att böter tas bort ur straffskalan och att minimistraflet höjs från böter till fängelse i lägst sex månader. Maximistraflet höjs också från fängelse i två år till fängelse i fyra år. Det är en kraftfull och mycket välkommen straffskärpning, herr talman. Ett köp av en sexuell handling innebär alltid en allvarlig kränkning av barnet, som är i en mycket utsatt situation.

Utöver detta anser jag att utvisning oftare bör komma i fråga för personer som söker asyl eller har uppehållstillstånd och som begår sexualbrott. Vi tycker att regeringen ska återkomma till riksdagen med förslag som tillgodoser det. Men jag avstår för tids vinnande från att yrka bifall till den reservation som Kristdemokraterna har i betänkandet.

De straffskärpningar som finns här är viktiga steg för att ta krafttag mot sexualbrotten, men för att lyckas krävs det mer. Hårdare straff och fler poliser är väldigt viktigt, men det krävs också att vi får ett värderingsskifte, så att man bemöter varandra med respekt och värdighet och tidigt lär sig skillnaden på vad som är ens rätt och vad som är ett felaktigt agerande. Därför vill vi se ett ökat fokus på detta i ett långsiktigt arbete, givetvis i skolan men också i civilsamhället och framför allt kanske i familjer. Föräldrarna ska få stöd att vara just förebilder och föräldrar. Det ska finnas

positiva förebilder i civilsamhället. Man ska få detta med sig tidigt i skolan. Vi måste jobba med det värderingsskifte som måste till utöver hårdare straff och fler poliser.

(Applåder)

Anf. 4 SANNE LENNSTRÖM (S):

Herr talman! I dag debatterar justitieutskottet betänkande JuU29, *En ny sexualbrottslagstiftning byggd på frivillighet*.

Att skrika på hjälp, sparka och försöka komma loss medan du trycks mot marken – det är inte så de flesta reagerar när de blir utsatta för en våldtäkt. Det är inte så det oftast går till. Runt 70 procent av alla kvinnor drabbas av ett tillstånd som kallas ”frozen fright”. Det är ett tillstånd där kroppen kan bli som förlamad. Det går inte att prata eller skrika. Ibland förstår man inte vad som händer, och kroppen kan börja skaka. Ett sådant tillstånd innebär inte samtycke. Det är inte frivillighet. Att vara så rädd att ens kropp inte klarar av att göra motstånd betyder inte att man har uttryckt en frivillighet. Det betyder inte att man har sagt ja. Detta måste bli tydligt även i lag, och därför har vi den här debatten i dag.

New York Times rapporterar den 5 oktober om att en mängd kvinnor anklagar filmproducenten Harvey Weinstein för sexuella trakasserier och våldtäkt. Skådespelare som Gwyneth Paltrow, Angelina Jolie och Rose McGowan kliver fram och berättar om sina upplevelser av filmproducentens trakasserier. Harvey Weinstein utesluts från filmakademien, och hans advokat vill inte längre företräda honom. Skådespelerskan Alyssa Milano skriver på Twitter den 15 oktober: Om alla kvinnor som har blivit sexuellt trakasserade skriver ”jag också” – me too – som status kanske människor kan börja förstå omfattningen av problemet. På bara något dygn får metoo global och viral spridning. I Sverige börjar stora grupper människor inom olika branscher dela med sig av sina upplevelser om trakasserier och övergrepp på arbetsplatser.

Under 2017 anmäldes i Sverige strax under 22 000 sexualbrott, varav 7 370 rubricerades som våldtäkt. I 92 procent av fallen är brottsoffret en kvinna, och oftast är hon mellan 16 och 24 år.

Grunden för de här övergreppen har ofta lagts när män varit pojkar. Därför är det så viktigt att samverka för en stark och likvärdig sex- och samlevnadsundervisning som kan samverka med skolans arbete för trygghet och mot kränkningar. Vi måste förebygga. Vi måste se till att våldtäkten aldrig sker.

I vårändringsbudgeten föreslår regeringen att över 100 miljoner kronor tillförs till förebyggande och kompetenshöjande arbete med koppling till metoo, varav 50 miljoner tillförs skolan.

Satsningar på jämställdhet och utbildning kan förhindra att kommande generationer får uppleva detta. Men vi behöver också en lagstiftning som skapar tilltro till samhället och visar att det inte ska krävas hot, våld eller en särskilt utsatt situation för att ett övergrepp ska räknas som en våldtäkt.

En lagstiftning som bidrar till exakt detta är det vi debatterar här i kamraren i dag. Riksdagens alla partier har tillsammans i en parlamentarisk kommitté arbetat fram en mängd förslag för att bygga upp en lag om frivillighet vid sex. Detta har lett fram till att Sveriges första feministiska regering nu föreslår att gränsen för straffbar gärning ska gå vid om deltagandet i en sexuell aktivitet är frivilligt eller inte.

Prot. 2017/18:116

22 maj

*En ny sexualbrotts-
lagstiftning byggd på
frivillighet*

Det ska inte längre krävas att gärningsmannen har använt sig av våld eller hot, eller har utnyttjat offrets särskilt utsatta situation, för att gärningsmannen ska kunna dömas för till exempel våldtäkt. Det införs ett särskilt oaktsamhetsansvar för vissa allvarliga sexualbrott. Minimistrafvet för grov våldtäkt och grov våldtäkt mot barn höjs från fängelse i fyra år till fängelse i fem år.

Vid bedömningen av bland annat om ett våldtäktsbrott är grovt ska det särskilt beaktas om gärningsmannen med hänsyn till offrets låga ålder har visat särskild hänsynslöshet eller råhet. Det straffrättsliga skyddet vid sexualbrott mot barn stärks vid oaktsamhet hos gärningspersonen i fråga om barnets ålder.

När en förundersökning avseende ett sexualbrott har inletts eller återupptagits ska anmälan om målsägandebitråde göras omedelbart om det inte är uppenbart att målsäganden saknar behov av ett sådant biträde. Utskottet föreslår också straffskärpningar gällande minimistrafv för både köp av sexuell tjänst av barn och våldtäkt av normalgraden. Lagändringarna i propositionen föreslås träda i kraft den 1 juli i sommar.

Dessa lagändringar innebär konkret att sex ska vara frivilligt. Det betyder att straffen höjs för att återspegla allvarligheten i att begå ett sexualbrott mot en annan människa och särskilt mot en ung människa. Blir du utsatt ska stöd i form av ett målsägandebitråde finnas där snabbt, gärna samma kväll. Den här lagstiftningen handlar kort sagt om två delar: att se till att ett samlag är frivilligt mellan parterna, och att se till att du inte beter dig oaktsamt mot någon som du har sex med.

Herr talman! För runt ett år sen fick jag ett telefonsamtal där en man ville förklara för mig att han utformat en app. I den appen skulle man kunna föra in personuppgifter som sedan skulle visa att man hade samtyckt till att ha sex. Det skulle bevisa att det var ett frivilligt samlag.

Teknik kan lösa många problem, men det här är inte ett av dem. Ett samlag måste handla om kontinuerlig och ömsesidig respekt och kommunikation, inte alltid i ord och definitivt inte via en app eller någon form av kontrakt. Men man måste vara lyhörd.

Den andra personen kan till exempel bli medvetlös, vara redlöst påverkad, sova eller somna. Det finns då inte någon kommunikation att tala om, och då bör du inte ha sex med den personen. En bra regel är helt enkelt att om du ska ha sex ska du kunna kommunicera med personen på något sätt, och ni ska vara lyhörda för varandra så att ingen kommer till skada. Oaktsamhet handlar alltså om när du borde ha förstått att en person inte kan visa eller inte har visat frivillighet till att delta i ett samlag, och det behöver man ingen app för.

Herr talman! Jag vill avslutningsvis passa på att rikta ett stort tack till alla som kämpat för att knaptrycket om en frivillighetsbaserad sexualbrottslagstiftning äger rum i morgon i kammaren vid voteringen. Det handlar om privatpersoner som burit fram smärtsamma minnen offentligt för att kasta ljus över brister i lagen, organisationer som bidragit med sin kunskap och alla andra som har kämpat.

Det handlar om organisationer som Fatta, vars representanter sitter här på vår läktare i dag och lyssnar på debatten. Den skriver på sin webbplats att arbetet mot sexuellt våld inte slutar här. Det slutar den dagen vi har en samtyckeskultur och en skola som inte bara undervisar om det biologiska

med sex. Det är ett samhälle som genomsyras av frivillighet, ömsesidighet och respekt.

Det är ett samhälle där längden på någons kjol eller om det flörtats lite inte har relevans för om frivillighet finns. Det är ett samhälle där man inte lägger skulden på brottsoffret. En samtyckeskultur är ett samhälle där den som har sex alltid tar ansvaret att kolla av så att alla inblandade är med på allt som händer.

Herr talman! Med anledning av det jag nu anfört vill jag yrka bifall till utskottets förslag i betänkandet och avslag på samtliga reservationer.
(Applåder)

Anf. 5 ANTI AVSAN (M):

Herr talman! Jag ska börja med att yrka bifall till utskottets förslag. Det är positivt att utskottet har kommit fram till två tillkännagivanden. Det är att straffminimum för våldtäkt av normalgraden bör höjas från fängelse i två år till fängelse i tre år och att straffskalan för köp av sexuell handling av barn bör skärpas. Det ska göras dels genom att minimistraffet höjs från böter till fängelse i lägst sex månader, dels genom att maximistraffet höjs från fängelse i två år till fängelse i fyra år.

Jag ska också nämna det positiva i att utskottet i sin motivering bedömer att det förslag som Moderaterna ursprungligen framställde om grova sexuella ofredanden inte anses vara slutbehandlat i och med att vissa delar av den nya lagstiftningen kommer att täcka in sådant som tidigare bedömdes som sexuellt ofredande. Det finns delar som inte kommer att täckas in. Där anser ett enigt utskott att regeringen inte har slutbehandlat det tidigare tillkännagivandet om grovt sexuellt ofredande. Det är positivt.

Rent allmänt finns det i ett sådant här sammanhang skäl att säga när sexualbrottslagstiftningen har genomgått en stor genomarbetning att den har varit föremål för ett stort antal ändringar, utvidgningar av det straffbara området och skärpningar av straffen. Den tidigare bestämmelsen om våldtäkt har inte bara kommit att omfatta sådant som är våld, hot och tvång, alltså medel, utan också sådant som hjälplöst tillstånd och särskilt utsatt situation. Det fanns inte med i en ursprunglig bestämmelse om våldtäkt. Men med tiden har man blivit varse att det finns situationer där brottsoffer inte förmår att göra motstånd.

Sexualbrotten och sexualbrottslagstiftningen har genom åren diskuterats ofta och ofta högljutt i samband med medialt uppmärksammade avgöranden där åtal mot tilltalade har ogillats. Jag vill nog påstå att diskussionen stundtals har varit onyanserad och reaktiv. De lösningar som har presenterats på den upplevda problematiken med frikännande domar har många gånger i praktiken innefattat krav på utbildning av domare och andra aktörer inom rättsväsendet. Detta har i sin tur syftat till någon form av allmän kunskap som i förekommande fall ska ersätta bristen på bevisning. Något sådant är förstås inte möjligt i en rättsstat.

De grundläggande principerna innebär att man ska bevisa att någon har gjort sig skyldig till brott. Samma beviskrav – ställt utom rimligt tvivel, eller med andra ord styrkt – ska gälla i alla brottmål. Samtidigt är det som är orsaken till att det är svårt att i vissa fall få fällande domar i sexualbrottsmål att sexualbrotten tillhör den kategori brott som är mest svårutredda och därmed svårbevisade. Ofta saknas direkta vittnesakttagelser. I den mån det finns vittnen kan de i allmänhet bara berätta om hur målsäganden

har uppträtt i anslutning till en påstådd händelse, vad som har sagts efter händelsen och andra indirekta iakttagelser.

Till detta kommer viss teknisk bevisning som naturligtvis är betydelsefull och därutöver målsägandens egna uppgifter. Det måste ske en prövning av målsägandens trovärdighet och de lämnade uppgifternas tillförlitlighet i sådana situationer när åtalet i huvudsak bygger på målsägandens egen berättelse. Domstolen måste då i princip gå igenom en checklista för att se om det av någon anledning finns skäl att inte fästa avseende vid målsägandens uppgifter.

En av de absolut viktigaste framgångsfaktorerna för att en åklagare ska kunna uppnå en fällande dom är att det finns en förundersökning av hög kvalitet, gärna i förening med teknisk bevisning som har säkrats så nära inpå ett påstått brott som möjligt. Här finns en förbättringspotential, och det har också Sexualbrottskommittén tydligt pekat på.

Förundersökningar som präglas av kvalitet, noggrannhet och tydlig dokumentation av målsägandens uppgifter från det första förhöret och av annan bevisning är därmed av största betydelse. Den nya lagstiftningen kommer inte att förändra bevisproblematiken på annat sätt än att ökat fokus kan komma att sättas på målsäganden i sådana situationer där frågan är om det faktiskt inte finns ett frivilligt deltagande.

I de andra situationerna, där man har använt sig av medel, kan den tidigare lagstiftningen sägas gälla på samma sätt som förut. Om man talar om överfallsvåldtäkter och situationer med tydligare inslag av våld, hot eller tvång men också om situationer som motsvarar dagens bestämmelse om särskilt utsatt situation aktualiseras inte frågan om frivilligt deltagande. Även om ett frivilligt deltagande skulle ha kommit till uttryck gäller inte detta. Frågan om frivillighet saknar alltså betydelse i dessa situationer. Bevisproblemen i den typen av mål, framför allt om vi talar om överfallsvåldtäkter, handlar i stället typiskt sett om att försöka binda en från början okänd gärningsman till brottet eller i övrigt bevisa sådant som redan i dag står i fokus i våldtäktsmål. Frågan om en lagstiftning baserad på frivillighet saknar därmed betydelse i dessa sammanhang.

Vad som tillförs genom en lagstiftning som är baserad på frivillighet är den typ av situationer som tidigare inte omfattades av våldtäktsbestämelsen, när den bara handlade om medel. Det kan också finnas andra situationer som inte omfattas av bestämmelser om särskilt utsatt situation eller tidigare hjälplöst tillstånd.

Dagens tvångsreglering innefattar en fullständig acceptans av människors sexuella självbestämmande. Utgångspunkten redan för dagens sexualbrottslagstiftning är att varje människas önskan att inte ha sex ovillkorligen ska respekteras. Därmed är samtycke centralt även i den nuvarande sexualbrottslagstiftningen, men det har kanske inte alltid uppmärksamats på det sätt som det borde.

Slutsatsen av detta är att den föreslagna lagstiftningen när det gäller frivillighet inte i sig kommer att leda till fler fällande domar. Det fordras bra förundersökningar och att polisen satsar mer på detta, till exempel genom att man inför sexualbrottsenheter i samtliga sju polisregioner. När det däremot gäller frågan om de två nya brottsrubriceringar om oaktsamhetsbrott som införs kan man förvänta sig fler materiellt riktiga och fällande domar där uppsåt inte har kunnat bevisas fram till nu.

Det är nämligen många gånger så att personer som har uppmärksamats i den mediala debatten efter ett mål inte har kunnat fällas därför att de säger sig inte ha förstått att den andra inte accepterade den sexuella handling som de har begått eller gjort sig skyldiga till. I dessa fall, där vi talar om grov oaktsamhet, kan man säga att om en normalt funtad människa i motsvarande situation skulle ha förstått att det hela inte var frivilligt är det oaktsamt att inte förstå det. Då döms man för oaktsamhetsbrott. Det är bra att detta införs.

Slutligen och återigen: Den huvudsakliga anledningen till att relativt få anmälda brott leder till fällande dom i dag är bevisproblematiken. Den kommer alltid att vara förknippad med framför allt de allvarligare formerna av sexualbrott. Lösningen är förundersökningar som bedrivs noggrant och systematiskt.

Det är också viktigt att åklagarna kommer in tidigt i utredningarna och vidtar relevanta åtgärder och att ett målsägandebitråde förordnas så snart det finns skäl för det och så fort förundersökning har inletts. Ett målsägandebitråde kan inte kompensera för tidigare brister under förundersökningen men kan däremot vara ett betydelsefullt stöd för att målsäganden i första hand ska orka ta sig igenom hela förundersökningen och rättegången.

Förslagen måste ses i ett helhetsperspektiv. I många delar kommer förslagen att innebära förtydliganden, i vissa fall av sådant som gäller redan i dag, och i vissa andra avseenden innebär förslagen också reella och påtagliga förtydliganden och förbättringar i förhållande till den nu gällande sexualbrottslagstiftningen.

Trots att vi hyser vissa farhågor om att målsäganden kan utsättas för högre press i vissa situationer och att fokuseringen på målsäganden därmed kan öka tycker vi sammantaget – inte minst med anledning av att tidigare rättspraxis fortfarande kan användas – att det har blivit en acceptabel och bra helhetslösning.

(Applåder)

Anf. 6 ANNIKA HIRVONEN FALK (MP):

Herr talman! I dag skriver vi historia. En flera decennier lång kamp för att sätta varje kvinnas, varje människas, rätt till självbestämmande och sexuell integritet i centrum går i mål.

År 1962 krävdes att våldet skulle ha brutit ett till det yttersta gjort motstånd – först då var ett sexuellt övergrepp kriminaliserat som våldtäkt. Först då kunde det begås inom ett äktenskap. År 1984 togs den förmildrande omständighet bort som gjorde att brott mellan personer som var gifta inte ansågs lika allvarliga. Då förändrade man också så att även hot som framställt som farliga, men som faktiskt inte var det, gör att en våldtäkt är en våldtäkt. På 90-talet inkluderas handlingar som är samlagsliknande men inte samlag. År 2005 kunde ha blivit det år då man slutligen gjorde upp med idén om att en kvinnas kropp är tillgänglig till dess att motsatsen är bevisad. Men riksdagen valde den gången att inte införa en samtyckeslag.

Herr talman! Vi ser alltså en stegvis förskjutning där fokus mer och mer ligger på den kränkning som brottsoffret utsätts för. Mer och mer blir det den sexuella integriteten som står i centrum.

Men motståndet mot att ta bort kraven på våld, hot eller utnyttjande av en särskilt utsatt situation har ändå varit mycket starkt. År 2005 trodde vi

som sagt att en ändring skulle komma till. När det ändå inte blev så tillsatte Miljöpartiet en egen skuggutredning för att ta fram ett förslag på en samtyckeslag. Madeleine Leijonhufvud anlätades och skrev fram ett sådant. Samtidigt fortsatte debatten i samhället, och regeringen tillsatte en egen utredning. Även regeringens utredning föreslog en samtyckeslag, men regeringen valde att inte gå vidare med detta. Riksdagen röstade den gången nej till en samtyckeslag.

Det gick inte ens en månad 2013 innan det blev uppenbart att inte heller de små steg som togs räckte. Parti efter parti har därefter anslutit sig till den rimliga hållningen att sex som sker utan frivillighet är våld, våldtäkt. I dag debatterar vi ett lagförslag på riksdagens bord som innebär att lagen säger just det.

Utöver lagen om samtycke införs nu också ett oaksamhetsansvar. Vi höjer kraven på den som har sex med en annan person att ta reda på att den andra personen också deltar frivilligt. Vi ser på modellen i Norge att det fungerar, och vi ser att det behövs. Idén att alla borde förstå vad som händer i en så intim situation har varit ett hinder. För faktum är att i domarna kommer domstolarna fram till att trots att brottsoffren har skrikit nej tills de blivit hesa kanske gärningsmännen inte fattade. Men med oaksamhetsrekvisitet ser vi till att människor inte kan vara hur korkade som helst och komma undan med våldtäkt.

Herr talman! Fler förövare ska ställas till ansvar. Ett av de viktigaste sätten att uppnå det är att ge tidigt stöd till brottsoffret. Ett målsägandebiträde med hög kompetens ska finnas med direkt när brottsutredningen öppnar för att kunna sitta med vid förhören och stödja och förklara varför de där otroligt kränkande, jobbiga och intima frågorna behöver ställas och uppmana polis och åklagare att vidta ytterligare åtgärder. Alla undersökningar pekar på att detta kommer att få effekt. I betänkandet skärper vi också straffen för grova våldtäkter, och vi stärker framför allt skyddet för barn. Sammantaget ska vi se till att fler skyldiga döms.

Regeringen arbetar parallellt också med att höja kunskapen hos jurister, för det behövs. Vi ser nu till att kunskap om mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer ska vara ett krav på juristprogrammet.

Herr talman! Det är många som har arbetat för den här förändringen, och det är många som kommer att fira när klubban faller i morgon. Jag vill tacka alla medmänniskor och medsyster som har drivit det här kravet genom Fatta och andra organisationer och genom deltagande på manifestationer – alla ni som har gett en röst åt det här behovet och alla ni som har delat era berättelser. Ett särskilt tack vill jag rikta till Madeleine Leijonhufvud: Du ingöt mod i oss alla när vi fick höra att det som var rätt inte var möjligt. Tack!

Tack också till alla kollegor här i riksdagen som i era respektive partier har drivit de här frågorna oförtröttligt. Anti Avsan är alldeles uppenbart inte så entusiastisk över samtyckeslagen, men jag är glad att Anna Kinberg Batra tog med Moderaterna på tåget.

Herr talman! Samtyckeslagen innebär inte slutet på mäns våld mot kvinnor eller på sexuella övergrepp, men den innebär början på en tid där kvinnors kroppar aldrig är tillgängliga tills motsatsen är bevisad.

Jag yrkar bifall till förslaget i betänkandet.
(Applåder)

Anf. 7 ANTI AVSAN (M) replik:

Herr talman! Jag måste säga någonting när Annika Hirvonen Falk säger att jag inte är så entusiastisk. Man kan vara översvallande lycklig över många olika saker i livet, men när det gäller allvarlig brottslighet är det svårt att känna lycka även om man talar om förbättringar av ett system och om man själv tycker att det här systemet inte har fungerat.

Det är svårt att få någonting perfekt när det gäller lagstiftning. Jag tycker att det är på sin plats att vara lite ödmjuk och också förstå att det kan innebära vissa problem om man till exempel hamnar i en situation där målsäganden inledningsvis frivilligt har deltagit i sexuella aktiviteter men sedan någon gång, med full respekt för sitt eget sexuella självbestämmande, försökt uttrycka att det räcker. Livet är komplicerat, och det är också alla de här situationerna.

Jag tycker att det är på sin plats att faktiskt lyfta ett varningens finger för att målsäganden i vissa situationer kan bli mer utsatt än tidigare. De två alliansregeringarna genomförde också vissa förändringar i sexualbrottslagstiftningen. Det handlade bland annat om frozen fright-situationerna. Vad vi känner till är att det här med otillbörliga frågor upplevs som väldigt kränkande. Men då är frågan: Vad är tillbörligt när åklagaren har bevisbördan? Jag tycker att man ska ha den inriktning som de två alliansregeringarna hade, nämligen att försöka minska pressen på målsäganden så långt det är möjligt. Det är illa nog att ha blivit utsatt för allvarlig brottslighet om det kan bevisas.

Anf. 8 ANNIKA HIRVONEN FALK (MP) replik:

Herr talman! Även om jag såklart hoppas att vi har nått i mål är jag också ödmjuk och inser att andra i framtiden kanske hittar ännu bättre lösningar och kanske hittar problem som vi inte har kunnat förutse med dagens lagstiftning. Men med det sagt är det här en stor feministisk seger, och det firar jag.

Det som Alliansen framför allt *inte* genomförde var en samtyckeslag. Man gjorde små justeringar och tog små steg som gjorde att vi närmade oss den här lagstiftningen ytterligare. Men det är i dag som vi helt vänder perspektivet och säger att sex utan frivillighet är våldtäkt.

Det är mycket riktigt så att det fortsatt kommer att finnas mycket svåra bevissituationer. Vi talar om brott som ofta begås utan vittnen och där skammen många gånger är väldigt stor och ett hinder för att anmäla direkt. Men genom att vi nu förändrar lagstiftningen och gör tydligt var gränsen mellan brott och icke-brott går tror jag att vi kan göra det tydligt för alla dem som i framtiden blir utsatta att det som de har utsatts för faktiskt är en våldtäkt och att det är på deras sida som lagen står. Med ett bra stöd för målsägandebiträden kan vi också motverka otillbörliga, kränkande frågor i rättsalen. Men att vi nu får en samtyckeslag kommer tyvärr varken att öka eller minska den risken i sig.

Anf. 9 ANTI AVSAN (M) replik:

Herr talman! Vad som är viktigt att framhålla när vi talar om samtyckeslag är att tidigare förslag till samtyckeslagstiftning inte har antagits av riksdagen, precis som Annika Hirvonen Falk sa. Skälet till det är att det har varit en annan utformning på de lagförslagen än det här förslaget som vi debatterar nu. Det här förslaget bygger på frivilligt deltagande, och det

är utformat på ett mer begåvat sätt. En av de viktigaste sakerna i det här sammanhanget är att man kan behålla all tidigare rättspraxis.

En av de bärande invändningar som jag och mitt parti har haft mot tidigare förslag har nämligen varit just att man skulle behöva bilda en ny rättspraxis. Det skulle helt klart leda till färre fällande domar, i alla fall inledningsvis. Och det är inte vad någon vill uppnå när vi talar om sexualbrott eller någon brottslighet över huvud taget. Det är alltså viktigt att hålla i minnet.

Därför är den här lösningen, jämfört med alla tidigare förslag – om vi tar det breda greppet, baserat på samtycke – bättre och utformad på ett mer begåvat sätt.

Det finns en mängd olika saker som måste göras på ett samvetsgrant och noggrant sätt. Jag har träffat många brottsoffer som har utsatts för sexualbrott. Jag har inte bara träffat dem som riksdagsledamot, utan jag har dömt i många sådana mål. Det som är väldigt obehagligt och kränkande är att inte tas på allvar. Bemötandefrågor är otroligt viktiga. Det inbegriper också att det ska hållas ett riktigt förhör med målsäganden om något sådant här påstås. Man ska inte hålla på och värdera själv. Det ska domstolen göra sedan.

Jag har sett exempel på personer med språksvårigheter som inte har fått en tolk, och ingen vet vad de har sagt första gången, kanske inte andra gången heller. Det finns en förbättringspotential, och det gäller förundersökningarna.

Anf. 10 ANNIKA HIRVONEN FALK (MP) replik:

Herr talman! Anti Avsan och jag är helt eniga om både att det går att förbättra brottsutredningarna och att det måste göras. Det är bland annat därför vi tillför en rekordstor ökning till polisen. Och vi ser nu till att målsägandebiträden förordnas från första början. Men vi uppmanar också polisen och andra myndigheter att förbättra sig på de punkter där de själva har sett möjligheter till det.

Herr talman! Låt oss dock inte låtsas att vi alltid var överens om samtyckeslagen eller att argumenten bara var att lagstiftningen inte höll. Faktum är att det vanligaste argument som motståndare mot samtyckeslagen fortfarande anför är att den inte skulle behövas. Här tror jag att det finns en viktig skillnad mellan oss som är feminister och som vill ha varje människas egen sexuella integritet i centrum och de som tycker att det är helt okej att *nästan* i alla fall omfattas av lagen.

Anf. 11 LINDA SNECKER (V):

Herr talman! Patriarkatet faller inom min livstid. Patriarkatet faller inom min livstid. Patriarkatet faller inom min livstid.

Systrar, feminister och aktivister! Vi gjorde det. Vi gjorde det. Vi har återigen pressat patriarkatets makt över våra kroppar, över våra systrars liv och krävt frihet. Vi har krävt frihet att kunna leva våra liv utan en ständig rädsla för att mannen ska komma och ta allt som är vårt. Vi har krävt frihet som innebär att det inte är vårt fel när vi utsätts för ett brott. Vi har svängt debatten till att handla om det verkliga problemet, om att kvinnors kroppar ses som något som vem som helst kan utnyttja.

Men varje steg mot kvinnors frihet tar vansinnigt lång tid. Det hånskrattas. Den angrips. Frihet för kvinnor är provocerande. Vår vilja att leva

med samma frihet som en man är något som andra skrattar åt. Men de kommer inte att skratta igen, systrar. Vi kräver vår rätt. Vi har pressat patriarkatet. Vi har skrikit oss hessa. Och nu står vi här. Jag vill tacka er alla.

Herr talman! Sexualbrott är numera ett brott oavsett om mannen har förstått eller insett det eller inte. Och ja, jag säger att det är mannen som är brottslingen eftersom 98 procent av alla sexualbrott begås av män. Killen kan inte säga ”Jag fattade inte. Jag förstod inte vad du gjorde, eller vad jag gjorde för den delen”, och sedan – poff – är det inget brott längre. Det är ett så vansinnigt förlegat synsätt att jag blir helt matt.

Jag blir också ganska glad över att vi nu tar ett stort steg bort från synsättet att det är så himla synd om mannen som varken kan förstå eller göra rätt. Men det gäller ju bara när det kommer till sexuella aktiviteter, speciellt med kvinnor. I alla andra fall har vi nämligen inga problem med att ge mannen såväl makten och lönen som hela kompetenskapitalet.

Med den här lagstiftningen kommer det inte att falla någon skugga på den som inte tydligt sa nej, som inte skrek, sparkade, viftade och sprang därifrån. Skuggan och domen kommer att falla på den som inte frågade och som inte såg att den andra personen inte ville.

Med ett oaktsamhetsbrott kan vi, utan att sänka beviskraven, få fler fällande domar. En sådan här lagkonstruktion fångar in fall där gärningsmannen borde ha förstått att han handlade på ett oförsvarligt sätt. För många andra brottsliga gärningar är det en självklarhet att kombinera kravet på uppsåt med ett oaktsamhetsbrott. Det går mycket väl att applicera också på våldtäkter.

En person skulle därmed bli skyldig till brott om omständigheterna varit sådana att gärningsmannen borde ha förstått att den utsatta inte ville ha sex. Det här är en bra grej. Den här lagstiftningen tar sikte på det faktiska handlandet och inte på personens inre inställning till sitt eget beteende och handlande.

Den som motsätter sig detta måste på något sätt anse att det är enbart vid sexuella aktiviteter som människor blir helt inkapabla att kommunicera och förstå varandra. Självklart är det inte på det sättet. Människor kan fortfarande prata. Däremot har man gärna velat tolka det som att framför allt kvinnor inte kan kommunicera när vi har sex. Den myten har man utnyttjat till sin egen fördel. Det är slut med det nu.

Herr talman! Vi måste prata om mannen. Flera undersökningar visar att flickor och kvinnor medvetet eller omedvetet anpassar sina liv på olika sätt på grund av rädsla för våld och kränkningar. I vardagen agerar kvinnor utifrån en förståelse av våldsnärvaro, det vill säga ett underliggande hot om våld mot vår integritet och våra kroppar. Vi förhåller oss till att det alltid finns en potentiell risk för att råka ut för våld.

På det sättet påverkar och begränsar våldet alla kvinnors liv i olika utsträckning. Det skapar en otrygghet som inskränker kvinnors frihet och handlingsutrymme. Det får även konsekvensen att alla män upplevs som potentiella förövare, då det i varje given situation är omöjligt för en kvinna att i förväg avgöra vem som är farlig och inte.

Det handlar inte om att kollektivt skuldbelägga alla män. Det handlar om att våga se den verklighet som råder och förstå kvinnors kollektiva rädsla. Det är mot den bakgrunden vi måste prata om mansrollen, om de förväntningar, strukturer och föreställningar om maskulinitet som dagens män omgärdas av och som kommande generationer fostras in i.

Det räcker inte att bara ändra lagstiftningen för att bättre kunna lagföra dem som hotar, hatar och våldtar. Vi måste också se hur maskulinitetsnormer, maskulinitet, makt och våld hänger ihop. Vi måste se att de stereotypa könsrollerna påverkar mäns beteenden och syn på kvinnor och hbtq-personer för att sedan vidta åtgärder för förändring och slutligen kanske någon gång uppnå ett samhälle som är fritt från sexualiserat våld.

Vänsterpartiet vet att det inte är hårda straff som kommer att leda till fler fällande våldtäktsdomar. Det kanske inte heller den lag vi nu debatterar kommer att göra. Men samtyckeslagen har förändrat hela den politiska och samhälleliga debatten. Nu vet alla vad samtycke är och att det numera är samtycke vi förhåller oss till.

Det finns dock ett stort arbete att göra. Det handlar om polisens kompetens när det gäller sexualbrott, hur spårningen ska göras och hur bevisningen ska säkras. Och det är fortfarande ett brott även om tjejen gör anmälan först en vecka eller ett halvår efter att brottet har begåtts.

Det är i våldtäktsdomar som stödbevisningen har allra störst vikt. Det krävs snabbare handläggning hos Nationellt forensiskt centrum, så att åklagare har all bevisning på plats och kan gå till domstol. Domstolen måste ha kunskap och vilja att gräva ur sin stundtals kanske sunkiga inställning till hur en våldtäkt bör vara. Tjejen behöver inte vara det perfekta brottsoffret – inte ha varit full, inte ha haft tidigare sexuella kontakter och inte ha varit fel klädd. Sexualbrott kan faktiskt begås även om tjejen har kort kjol.

Allt detta har Vänsterpartiet tagit upp år efter år. Vissa saker har vi fått igenom, som den stora metoo-satsningen i årets budgetförhandlingar med regeringen. Det är vi väldigt glada över.

Men detta sker inte utan blod, svett och tårar. Det är en kamp för frihet och rättigheter. Det är en av grundpelarna i mitt och många andras politiska engagemang. Därför vill jag återigen tacka alla er. Framför allt vill jag tacka alla er som sitter på läktaren i dag. Det är ni som har sett till att stora delar av de politiska partierna har ändrat ståndpunkt.

Det har varit en lång och gedigen kamp. Det har framför allt varit en feministisk kamp. Kampen om kvinnors frihet gör alltid ont och tar alltid lång tid. Vi kommer aldrig att ge upp. Tack!

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.
(Applåder)

Anf. 12 MARIA ARNHOLM (L):

Herr talman! År 1978 var jag 20 år gammal. Jag var en ung feminist från Kungälv som hade flyttat till Stockholm och börjat läsa på Juridicum. Det var inte feminismens högborg. Där fanns en extraordinarie docent i straffrätt som hette Madeleine Löfmarck. Hon hade då den aktningvärda åldern 36 år och var en viktig förebild för oss unga feminister som läste juridik i Stockholm på 1970- och 1980-talen. Madeleine var gäst på Juridiska föreningens pubar och pratade om vikten av kvinnor i juridiken och vikten av ett feministiskt perspektiv på juridik.

Det känns fantastiskt stort att i dag få vara med och debattera och i morgon rösta igenom det nu aktuella lagförslaget. Jag vill gärna använda Annika Hirvonen Falks ord: Vi skriver historia.

Madeleine Löfmarck, som så småningom blev Madeleine Leijonhufvud, är kanske den enskilt viktigaste individen när det har gällt att se

till att detta blev möjligt. Det är hon och civilsamhället, inte minst det unga civilsamhället med Fatta-rörelsen och andra organisationer, som har varit pådrivande.

Jag vill gärna framhålla Miljöpartiet och Vänsterpartiet, som tidigt har sett och drivit de här frågorna. Men ni får ursäkta: Madeleine Leijonhufvud, som hon heter numera, och civilsamhället har ändå haft en avgörande roll. Det känns viktigt för mig att få inleda mitt anförande med att tacka Madeleine och alla er andra som finns representerade på åhörarläkartaren i dag.

Herr talman! Vi är många som på olika sätt har bidragit till detta. Min lilla fjäder i hatten är att jag var jämställdhetsminister i den regering som skrev direktiven. Men när vi nu är här tillsammans har vi baxat det så långt att vi alla är överens. Det tycker jag är viktigt.

Att vi nu får en modernare sexualbrottslagstiftning, en lagstiftning som är tydligt baserad på frivillighet, är ett mycket viktigt steg. Flera av er har understrukt detta. Men det är bara ett steg av många som vi måste ta för att nå målet: ett samhälle där varje människas sexuella integritet respekteras fullt ut och där ingen flicka, tjej eller kvinna utsätts för några kränkningar på grund av sitt kön. Här känns det självklart att säga flickor, tjejer och kvinnor, för precis som Linda Snecker och Annika Hirvonen Falk underströk är det i 19 våldtäkter av 20 kvinnan som är offret. Sexuellt våld mot kvinnor är det extrema uttrycket för den maktordning som systematiskt håller tillbaka kvinnor och flickor och hindrar dem från att ha samma frihet som pojkar och män.

Ända sedan de där åren på 70-talet när jag blev feminist har jag ägnat min tid i och utanför politiken åt att jobba medvetet med dessa frågor. Det ger perspektiv som jag gärna vill återkomma lite till.

Inte bara vid det här beslutet utan också tidigare har det varit civilsamhället som har legat bakom när de stora stenarna har börjat rulla. På 1970-talet frigjordes faktiskt denna kraft av en beryktad sexualbrottsutredning. Det var en statlig utredning bestående av sju män och en kvinna som 1976 föreslog att straffen för våldtäkt skulle sänkas för att avdramatisera frågan. Kommittén ville också att det skulle betraktas som en förmildrande omständighet om den våldtagna kvinnan hade gjort sexuella inviter före övergreppet. Skuldbeläggande av offer är alltså inget nytt, men genom ett sådant provocerande utredningsförslag kom civilsamhället och kvinnorörelsen på fötter. Reaktionerna på den utredningen ledde till den utveckling som vi nu tillsammans är en del av. Till exempel bestämde man att det inte skulle vara en förmildrande omständighet om övergreppet skedde inom äktenskapets ram. Våldtäktsbestämmelserna blev också könsneutrala.

På 1990-talet togs nya steg. Det var min dåvarande chef, Bengt Westerberg, som tog initiativ till en kvinnovåldskommission, vilket sedan bland annat ledde till att fridskränkning och kvinnofridskränkning blev särskilda brott.

I dag, mina vänner, eller rättare sagt i morgon, gör vi ett antal viktiga förändringar till. Dem har mina kollegor här utvecklat väl. Det handlar om frivillighet. Jag vill tillägga att det självklart är en grannlaga uppgift i varje sådant mål. Det är individer vars rättssäkerhet vi måste garantera. Anti Avsan, Johan Hedin och Andreas Carlson har på ett föredömligt sätt pekat på vad detta kräver i form av polisinsatser, utbildade poliser och noggranna

förundersökningar. En av de viktigaste sakerna vi lyfte fram i den utredning där jag var med är detta med målsägandebiträdets roll.

När det gäller detta med oaktsamhetsansvaret tänker jag att vi kanske om några år kommer att säga att det var det riktigt viktiga steg som vi tog i och med det här lagförslaget.

Jag skulle också vilja anknyta till den metoo-debatt som vi hade här i kammaren för några månader sedan. Det här är ju en diskussion som har pågått i decennier och som inte utlöstes av den, men det är ändå en del i samma rörelse. Det handlar om samma behov av att lyfta dessa frågor.

Drivkraften bakom varje historisk förändring i riktning mot jämställdhet har handlat om just sådana uppseendeväckande och upprörande handlingar. Det har lett till att vi går från ord till handling. Nu sätter vi lagstiftningen. Det räcker inte med den. Det här är en viktig del av svaret på de handlingar som krävs i metoo-upprorens spår. När vi går från ord till handling måste vi ge ökad kraft åt allt jämställdhetsarbete.

Det handlar om den nya sexualbrottslagstiftningen, men det handlar också om så mycket mer. Det handlar om att göra förskolan och skolan till en trygg plats för både flickor och pojkar där de kan utvecklas till fria individer utan begränsande könsroller. Det handlar om att ge integrationen av nyanlända ett jämställdhetsfokus. Det handlar om halva makten och hela lönen och om det som är det grundläggande jämställdhetsarbetet.

Jag vill för Liberalernas räkning yrka bifall till förslaget i betänkandet. (Applåder)

I detta anförande instämde Annika Hirvonen Falk (MP).

Anf. 13 LINDA SNECKER (V) replik:

Herr talman! Vad jag har saknat den liberala feminismens röst i justitieutskottet, Maria Arnholm. Du är ett varmt och fantastiskt trevligt inslag i det debattklimat som vi har i justitieutskottet. Det handlar om kompetens i fråga om feminism, om strukturella hierarkier och faktiskt om det patriarkala samhälle som vi lever i och vad det gör med mer än 50 procent av befolkningen. Jag vill tacka dig för ett jättehärligt anförande. Du är varmt välkommen tillbaka.

Det finns två tillkännagivanden i detta betänkande. Jag är lite nyfiken på att höra hur alla borgerliga tänker om dem. Det finns ett tillkännagivande om att höja miniminivån från två till tre år för våldtäkt av normalgraden. Jag är lite orolig över att det inte kommer att bli så bra som många hoppas på. Jag är orolig för att det inte kommer att bli så att fler kommer att dömas för våldtäkter när vi höjer miniminivån. Jag tänker på förundersökningen, stämningsansökan och hur det är i rätten.

Kraven är högt ställda i dag, och det är ett så pass långt straff när vi börjar redan från tre år. Det kommer att bli väldigt svårt att hitta all bevisning och att ställa de höga och bra krav som vi vill ha i rättsprocessen. Jag är rädd att det, när vi har puttat upp gränsen ännu lite högre, kommer att vara alldeles för många som inte kommer upp i våldtäkt av normalgraden. Det är en oro jag har. Jag hoppas att det inte blir så, men jag tror tyvärr att det kommer att visa sig att detta biter oss i rumpen. Hur tänker du om det?

Anf. 14 MARIA ARNHOLM (L) replik:

Herr talman! Mina studier vid Juridicum kom aldrig till ett slut men jag kom rätt långt, och jag har läst både straffrätt och processrätt och är väldigt engagerad i dessa frågor politiskt. Jag tillhör inte heller dem som tror på hårdare straff i alla lägen.

Men jag vänder mig mot tanken att det skulle vara lite lättare med beviskraven om det bara är två års fängelsestraff. Så minns jag det inte, utan rättssäkerheten är absolut. De hårda kraven behöver ställas när man ska döma någon till en fängelsedom oavsett om det är två eller tre år.

När det gäller straffet för våldtäkt är också jag, som är lite av en kriminalvårdsflummare, beredd att säga: När det gäller detta mycket allvarliga brott tror jag och vi från Liberalernas sida, väl företrädda av Roger Haddad i justitieutskottet, att detta är ett rimligt och viktigt steg att ta.

Anf. 15 LINDA SNECKER (V) replik:

Herr talman! Tack, Maria Arnholm, för ditt svar! När det gäller mina studier i juridik får jag säga: Vi har nog samma erfarenhet i den världen.

Nej, det är självklart inte så att vi på något sätt ser att det är lägre bevisbördor om det är två år än om det är tre år, och det är det vi är ute efter. Min farhåga gäller just att vi konsekvent och hela tiden höjer alla straff, vilket görs i justitieutskottet. Vi höjer exakt alla straff man kan komma på, exakt hela tiden, eftersom vi är inne i en politisk debatt där höjda straff visar på handlingskraft från politiken. Vi är inne i en valrörelse just nu.

Jag tror inte alltid att det leder till den bästa form av lagstiftning som vi kan göra i denna kammare. Man drivs med i att hårdare straff verkar bra. Då kommer opinionssiffrorna att öka. Men just när det kommer till våldtäkt, där dömandegraden är så pass låg, ska man nog tänka både en och två gånger innan man höjer straffen, speciellt när det gäller miniminivån. Maxstraffet tror jag inte har samma påverkan som minimistraffet. Det kommer att fortsätta att vara mycket brottslighet. Och när vi konsekvent höjer minimistraffet kommer det att vara många som inte kommer att åtalas.

Jag hoppas att det inte blir så. Jag hoppas att denna samtyckeslagstiftning – och detta med oaktsamheten – kommer att leda till en samhällelig förändring av attityder och att pojkar och män slutar bete sig som om kvinnors kroppar är deras rättigheter. Jag hoppas också att man från rättsväsendets sida kan åtala och döma på ett mer professionellt sätt än vad som stundtals sker. Men jag är lite orolig över miniminivån på straffen. Jag hoppas att jag har fel.

Anf. 16 MARIA ARNHOLM (L) replik:

Herr talman! Jag hoppas också, Linda Snecker, att patriarkatet ska falla under min livstid, även om det får gå ännu lite fortare då. Jag tror att det viktigaste vi kan göra för att få stopp på mäns våld mot kvinnor handlar om förebyggande arbete, om maskulinitetsnormen och en massa andra saker.

Jag tror att vi kommer att åtala och fälla fler, inte i första hand på grund av frivilligheten utan på grund av att vi också straffbelägger oaktsamhet. Vi är alltså överens rätt långt. Men jag blir ändå förvånad över hur det är just på denna punkt. När det handlar om hur ett av lagens vidrigaste brott ska bestraffas blir Vänsterpartiet och Linda Snecker enormt oroliga för att

Prot. 2017/18:116
22 maj

*En ny sexualbrotts-
lagstiftning byggd på
frivillighet*

*Det straffrättsliga
skyddet mot människo-
handel och människo-
exploatering*

det ska vara ett år för mycket. Jag tycker att det bara är en konsekvent uppföljning av den skärpning och det perspektivskifte vi nu gör. Jag hoppas verkligen att Linda Sneckers oro ska komma på skam.

(Applåder)

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 23 maj.)

§ 6 Det straffrättsliga skyddet mot människohandel och människoexploatering

Justitieutskottets betänkande 2017/18:JuU32

Det straffrättsliga skyddet mot människohandel och människoexploatering (prop. 2017/18:123 och prop. 2017/18:177 delvis) föredrogs.

Anf. 17 TOMAS TOBÉ (M):

Herr talman! Vi ska nu debattera vad jag faktiskt får beskriva som en svår fråga. Det är en fråga som rymmer många olika frågeställningar på ett principiellt plan och på ett moraliskt plan. Det handlar om hur vi ser på medmänniskor, om hur vi ska få en effektiv lagstiftning på plats och om hur Sverige förhåller sig till andra länder. Men min förhoppning är att debatten i dag ska göra att vi tar några steg framåt.

Vi har i Sverige i dag ett mycket omfattande tiggeri. Det handlar om uppemot 4 700 utsatta EU-migranter. Det finns ingen studie – som visar på att det är någon väg ut ur fattigdom att ha tiggeri som sin försörjning. Och Sverige sticker ut i jämförelse med andra europeiska länder, det vill säga detta är väldigt svagt reglerat i Sverige jämfört med hur det är i andra länder.

Jag tror att vi alla har tagit del av rapporter som handlar om att vi ser en väldigt hög grad av organisering av detta tiggeri. Det förekommer inte sällan rapporter om att enskilda tiggare till och med behöver betala pengar för en plats att tigga på i vårt land. Polisen rapporterar till och med att en del av dessa redan utsatta människor nu utnyttjas dubbelt. Inte bara ska man tigga på gatan dagtid; kvällarna ska spenderas i privata lägenhetsbordeller.

Då kan en och annan säga ”jomen, vi har ju strafflagstiftning på plats för att möta detta”. Så är det, och vi förväntar oss att polisen och övriga rättsväsendet ska agera mot de delarna. Men vi måste också vara ärliga och se vad som kommer i spåren av att Sverige fortsätter att sticka ut i jämförelse med andra länder på detta område.

Det här är svåra frågor. Vi ser att det inte sällan är stora grupperingar av kriminella aktörer som styr väldigt mycket av den här verksamheten. Det är väldigt svårt att hitta bevisning. Inte sällan kan det finnas olika former av släktskap.

Jag minns när jag och Beatrice Ask i april 2015 skrev en debattartikel där vi föreslog att organiserande av tiggeri borde förbjudas. Då var det politiska stödet för den typen av förslag väldigt svagt i Sverige. Men på detta följde också en vettig och rimlig debatt.

Nu har vi äntligen ett lagstiftningsförslag på bordet, ett förslag som i stort handlar om att kriminalisera just detta organiserande av tiggeri som vi tyvärr ser i Sverige. Det är intressant att notera att vi troligtvis, när vi röstar om detta, kommer att vara en enig riksdag bakom detta förslag. Det tycker jag är alldeles utmärkt, men jag vill påminna om att detta lagförslag inte kommer att räcka för att på allvar se till att vi inte har ett utbrett tiggeri i Sverige. Vi kommer även att behöva reglera detta genom ett nationellt förbud.

I grunden tycker jag att detta är en principiell fråga. Ska vi i Sverige normalisera att enskilda utsatta människor ska behöva tigga för sin försörjning? Ska Sverige som ett utvecklat välfärdsland vara ett land som skickar budskapet till alla utsatta människor: Kom till Sverige! Här kan ni tigga för er framtid!

Jag menar att vi måste se sanningen i vitögat. Detta handlar om utsatta människor, i synnerhet från Rumänien och Bulgarien, som inte fullt ut kan ta del av sina mänskliga rättigheter, det vill säga deras hemländer tar inte ett tillräckligt ansvar för tillgången till utbildning, sjukvård och jobb som kan ge en rimlig framtid.

Jag menar att svaret till utsatta människor i andra länder inte kan vara att de ska söka sin framtid i Sverige. Vi måste i stället sätta press på de länder som inte ger sina medborgare rimliga rättigheter. Det handlar om att arbeta med frivilligorganisationer på plats i syfte att hjälpa utsatta människor.

Jag tycker att man ska vara väldigt ärlig och säga att ett nationellt tiggeriförbud inte kommer att hjälpa den enskilda utsatta människan, utan det handlar om att vi skickar en tydlig signal om att Sverige inte står öppet för ett omfattande tiggeri och att vi inte vill normalisera tiggeri som en försörjning.

Just nu i den politiska debatten, herr talman, övervägs väldigt många olika modeller. Det är väl rimligt att vi har en offentlig debatt och funderar över vad som skulle kunna vara en väg framåt. Här vill jag specifikt rikta mig till Socialdemokraterna. Socialdemokraterna har nu på olika sätt ändå markerat att man inte tycker att det här omfattande tiggeriet ska fortsätta i Sverige.

Nu övervägs olika typer av modeller, och en modell som lyfts fram som en möjlig lösning är den så kallade Eskilstunamodellen. Kommunen går nu fram med förslag som innebär att man ska söka tillstånd för att tigga. Det är ingen hemlighet att kommunen genomför detta för att göra det svårt att tigga i den enskilda kommunen. Jag tycker att man ska vara ärlig och säga det. Det är så tydligt det här som kommer också från Socialdemokraterna lokalt.

Jag tycker att den grundläggande frågan man ska ställa sig är: Tycker vi verkligen på riktigt att vi ska etablera ett system där man ska söka tillstånd för att tigga? Jag tycker att det vore fel väg att gå, och jag hoppas, herr talman, att Socialdemokraterna kan tydliggöra här i debatten hur man ser på en framtida reglering av tiggeriet.

Jag har full respekt för att man kan resonera olika om den här frågan, för det är en svår fråga. Det handlar om utsatta medmänniskor som man möter på gatan, människor som är i en extremt svår situation. Men jag hoppas också att fler partier inser att vi inte kan fortsätta som vi gör just nu. Vi för en väldigt underlig politik från Sverige just nu. Vi har gått fram

med lagstiftning för att se till att ta bort dessa utsatta människors så kallade boplatser. Vi säger nu att vi tycker att det är fel med organiserande av tiggeri. Men vi gör ju ingenting som på allvar kommer att förändra situationen.

Vill vi att Sverige ska komma bort från ett utbrett tiggeri kommer det att kräva en nationell reglering. Att enskilda kommuner har olika lösningar kommer bara att flytta runt detta. Den mer grundläggande frågan man måste ställa sig är: Tycker vi att vi ska normalisera tiggeri i Sverige eller inte? Moderaterna kommer att gå till val på ett nationellt tiggeriförbud. (Applåder)

Anf. 18 ADAM MARTTINEN (SD):

Herr talman! Vi debatterar betänkandet om det straffrättsliga skyddet mot människohandel och människoexploatering. Utöver de föreslagna straffskärpningar som Sverigedemokraterna välkomnar har vi för det här betänkandet en reservation som inte varit helt odebatterad genom årens lopp.

Sverigedemokraterna har tidigt analyserat problematiken och problem-bilden kring det utbredda tiggeriet och föreslagit det som på riktigt gör en skillnad. Ett nationellt ansvar för att få utländska tiggare att återvända kräver ett nationellt tiggeriförbud. Sedan Sverigedemokraterna för flera år sedan föreslog ett nationellt tiggeriförbud har nu även Moderaterna valt att ansluta sig till förslaget om ett nationellt tiggeriförbud, och de står också bakom reservationen i detta betänkande.

Frågan har som sagt inte varit helt odebatterad. Jag hade för någon vecka sedan en interpellationsdebatt med justitieminister Morgan Johanson där han tydligt delgav att det inte finns något stöd för ett tiggeriförbud i någon form vare sig i regeringen eller i det socialdemokratiska partiet.

Herr talman! Vi kan konstatera att den politiska debatten om tiggeriet hittills har gått ungefär samma väg som så många andra frågor. Först förnekas problemet av er andra. Det organiserade tiggeriet var en högerextrem, fascist-rasistisk myt, och Sverigedemokraterna var ondskan personifierad som påtalade det uppenbara.

Sedan börjar polletten trilla ned hos er andra, och under allt tyngre bevisning runt om i landet och inte minst press från den folkliga opinionen börjar ni byta fot. Helt plötsligt fanns det organiserade tiggeriet. Helt plötsligt ser även regeringen att tiggeriet i Sverige leder till människohandel.

Insikten om problemet är såklart en bra start, men den insikten har regeringen nu haft under en halv mandatperiod. Samtidigt meddelar regeringen att man under den nyvunna insikten minsann har vidtagit handlingskraftiga åtgärder. Problemet är bara att dessa handlingskraftiga åtgärder inte resulterat i någon skillnad alls. Antalet utländska tiggare som uppehöll sig i Sverige innan regeringen vidtog de handlingskraftiga åtgärderna och antalet i dag är i princip detsamma, nämligen 4 000–5 000 personer. Om någon har lämnat landet beror det sannolikt inte på någonting som regeringen har presterat.

Herr talman! Om Sverigedemokraterna hade fått bestämma hade vi löst det här problemet på ett par veckor. Då hade samtliga utländska tiggare fått lämna landet, förhoppningsvis till sina egna hemländer med bättre förutsättningar att etablera sig där. När själva förutsättningen för människo-

handel eller människoexploatering upphör i Sverige, så som vi har sett genom tiggeriet, har vi gjort vårt yttersta för att från första början motverka att brott ska ske. Det är såklart glädjande att Moderaterna nu för i år har valt att agera i riksdagen genom att stödja förslaget om ett nationellt tiggeriförbud. Men det tål ju att nämnas att det utbredda tiggeriet i Sverige inte var något som uppstod sommaren 2017.

Vill man ha ett parti som tidigt ser problemen och som tidigt föreslår åtgärder mot problemen tror jag att de flesta även i den här kammaren och även för denna fråga förstår att Sverigedemokraterna är det bästa alternativet.

Nu kommer inte Sverigedemokraternas förslag om ett nationellt tiggeriförbud att vinna riksdagens stöd i dag, men det glädjande i sammanhanget är att det inträffar ett val om några månader. Det finns i tiggerifrågan mycket tydliga positioneringar. Det gör det enkelt för väljarna att välja rätt parti. Om man vill fortsätta att se ett utbrett tiggeri i Sverige där människohandlare stärker sina positioner ska man rösta på något av de andra partierna. Vill man se omedelbara lösningar som slår sönder de nätverk som utnyttjar människor och en lösning som förmår utländska tiggare att lämna landet ska man rösta på Sverigedemokraterna.

Jag yrkar bifall till reservation 2.

(Applåder)

I detta anförande instämde Patrick Reslow (-).

Anf. 19 HELENE PETERSSON i Stockaryd (S):

Herr talman! ”Vi i Sverige vill gärna fortsätta leva i vår trygga bubbla och helst inte bli påmind om det elände som pågår runtom i världen eller så nära som i grannlägenheten. En sådan inställning är ett svek mot de människor som plågas och utnyttjas. Att däremot våga stirra ondskan i vitögat och se den för vad den är, att mitt i allt elände fortfarande våga hoppas och tro på att en positiv förändring fortfarande är möjlig ... och omsätta sin vrede till att försöka få till en positiv förändring” – så, herr talman, avslutar kriminalinspektör Simon Häggström sin bok *Nattstad*, som baseras på de människöden och den fasansfulla verklighet som han möter runt om i Stockholm och i övriga Sverige under sitt arbete mot prostitution och människohandel.

En människa har alltid rätt att bestämma över sitt liv och sin kropp. Att någon tar sig rätten att utnyttja en annan människa är något som aldrig kan accepteras. Det är både cyniskt och en allvarlig kränkning av människovärdet.

Människohandel berör inte bara mänskliga rättigheter, utan den är många gånger en del i den organiserade brottsligheten. Den berör jämställdhet mellan män och kvinnor, fattigdom samt sociala och ekonomiska skillnader.

Majoriteten av dem som är utsatta för människohandel hamnar i prostitution, och 95 procent av dessa kvinnor har en hallick som styr dem. Dessa hallickar bryr sig inte om kvinnorna. De har ingen respekt för dem och bryr sig inte om huruvida de är trötta eller om det är svinkallt ute. De skickar ändå ut dem på gatorna eller tvingar dem att ta emot ytterligare kunder i lägenheten – för att hallickerna ska tjäna mer pengar.

Att förebygga och bekämpa människohandel är något som länge har varit en prioriterad fråga för Sverige både nationellt och framför allt internationellt. Den svenska straffbestämmelsen infördes 2002 och tog då sikte på människohandel för sexuella ändamål. År 2004 utvidgades straffansvaret till att även omfatta andra former av exploatering.

Det krävs en effektiv och ändamålsenlig straffrättslig reglering, och det krävs ett internationellt samarbete. Detta är inget brott som stannar vid landsgränserna, och det krävs också samordning och samverkan mellan berörda myndigheter på nationell nivå.

I juni 2016 beslutade regeringen om en uppdaterad handlingsplan till skydd för barn mot människohandel, exploatering och sexuella övergrepp. Länsstyrelsen i Stockholm fick ett fortsatt uppdrag att stärka samordningen och att ta fram ett kunskapsstöd till socialtjänst och hälso- och sjukvård för att öka möjligheten att upptäcka barn som har varit utsatta för exempelvis människohandel eller andra övergrepp. Detta uppdrag fördes den 1 januari i år över till den nybildade Jämställdhetsmyndigheten. Det ger bättre förutsättningar att långsiktigt bedriva och utveckla arbetet.

I februari 2018 beslutade regeringen om en ny handlingsplan mot prostitution och människohandel, vilket också inkluderar människohandel avseende tiggeri, i syfte att förebygga, motverka och tillgodose skydd för och stöd till dem som blivit utsatta.

Noa har en människohandelsgrupp. Den som har träffat kriminalinspektör Simon Häggström, som jag citerade i början av mitt anförande, och har fått ta del av de berättelser och människoöden han har träffat på i sitt arbete lämnas inte oberörd. Om det finns någon som inte har läst hans böcker kan jag varmt rekommendera dem. Det är tuff läsning, men man känner att detta är ett arbete som absolut inte får stanna av. Tvärtom måste insatserna öka.

Men, herr talman, det finns tillämpningssvårigheter med den straffbestämmelse som finns i dag. Därför finns ett behov av en mer ändamålsenlig reglering.

I frågan om människohandel föreslås att de så kallade otillbörliga medlen förtydligas. Kravet på att omständigheterna har varit sådana att offret saknat något annat verkligt eller godtagbart alternativ än att underkasta sig handelsåtgärden ska i lagtexten uttryckas som att personens alternativ allvarligt har begränsats.

Straffansvar för brott mot en person som är under 18 år ska gälla även vid oaktsamhet i fråga om offrets ålder, och minimistraflet för människohandel, mindre grovt brott, ska skärpas till fängelse i sex månader. Maximistraflet för grovt koppleri ska höjas till fängelse i tio år, vilket också innebär att preskriptionstiden förlängs.

Herr talman! Exploateringen av utsatta personer är ett växande problem. Det finns ett behov av kriminalisering när det gäller exploatering i olika slags arbeten eller tjänster, det vill säga tvångsarbete eller arbetskraftsexploatering. Det kan handla om att dessa här i Sverige får arbeta för en mycket låg lön eller till och med oavlönat jobb inom exempelvis bygg-, städ-, restaurang- eller jordbruksverksamhet.

Samma bedömning görs i fråga om exploatering i tiggeri. Denna exploateringsform har enligt regeringen inte bara ökat under de senaste åren utan anses också, åtminstone till en stor del, ha koppling till den organiserade brottsligheten. Många gånger handlar det om människor som i sina

hemländer lever i svår fattigdom. Det kan handla om människor som är satta i skuld genom att de lånat till resan hit, eller att utsatta människor tvingas under hot om våld till att tigga och kanske betala för sådant som är kostnadsfritt, exempelvis en plats att sitta på. Detta gör att det straffrättsliga skyddet även mot exploatering av utsatta personer i arbete eller tiggeri behöver förstärkas.

Ett nytt gradindelad brott införs i brottsbalken: människoexploatering. Brottet består i olaga tvång, vilseledande eller utnyttjande av någons beroendeställning, skyddslöshet eller svåra situation, exploatering av en person i tvångsarbete, arbete under uppenbart orimliga villkor eller tiggeri. Straffet föreslås vara fängelse i högst fyra år eller om brottet är grovt fängelse i lägst två och högst tio år. Samtliga lagändringar föreslås träda i kraft den 1 juli 2018.

Herr talman! Jag yrkar bifall till förslaget i betänkandet och avslag på samtliga motioner.

(Applåder)

Anf. 20 TOMAS TOBÉ (M) replik:

Herr talman! Jag tackar Helene Petersson. Det var en bra redogörelse av de lagförslag som en enig riksdag är på väg att anta. Det är alldeles utmärkt.

Låt mig också, herr talman, yrka bifall till förslaget i betänkandet och även till reservation 2.

Låt mig också återkomma till reservation 2. Det är ju Moderaternas förslag till ett nationellt tiggeriförbud, ett genomarbetat förslag som till skillnad från Sverigedemokraternas tidigare förslag också är både förenligt med EU-rätten och icke-diskriminerande.

Min fundering är huruvida Socialdemokraterna nu är beredda att ge besked. Är ni öppna för att gå fram med en nationell reglering av tiggeri? Eller är det snarare så att ni förbereder förslag för att gå mot det som brukar beskrivas som Eskilstunamodellen, det vill säga att Socialdemokraterna vill ha ett system där enskilda tiggare ska söka tillstånd för att tigga i Sverige? Skulle det vara så är min oro och min fråga: Tror Socialdemokraterna på riktigt att de förslag vi antar nu och eventuella framtida förslag som Socialdemokraterna arbetar med på allvar kommer att minska det utbredda tiggeriet i Sverige?

Anf. 21 HELENE PETERSSON i Stockaryd (S) replik:

Herr talman! Tomas Tobé sa i sitt anförande att detta är något som vi vill ska normaliseras i samhället. Nej, kan jag säga, det är ingenting som vi vill ska normaliseras. Men hur vi hanterar det kan man nog se på olika sätt.

Denna regering har gjort mycket i form av kontakter. Man har haft många kontakter med företrädare i hemländerna – det är framför allt Rumänien och Bulgarien – för att öka de sociala insatserna där.

Vi har också tittat på hur man kan hantera detta här i Sverige. Där är den lagstiftning som vi antar i dag och som vi är eniga om också en av de frågor som vi har ansett vara viktiga.

Lagar och regler måste skärpas. Vi har ett kongressbeslut, som vi fattade för ungefär ett år sedan. Jag kan läsa upp hur det lyder ordagrant: ”Vi vill förbjuda människor att tjäna pengar på andras tiggeri.” Det är just den

biten vi tar upp här i dag. ”Möjligheten att avhysa otillåtna bosättningar behöver bli bättre” – det har vi också hanterat – ”samtidigt som de som är på plats måste behandlas rättssäkert och med hänsyn till sin situation.”

Vi avslutar kongressbeslutet med att säga: ”Vi vill göra en översyn av ordningslagen – samma regler behöver gälla i alla kommuner.” Det är en kärnpunkt som vi tycker är viktig. Vi tycker inte att varje enskild kommun ska behöva hantera detta själv och på sitt eget sätt. Men hur vi vill gå fram med denna lösning har vi inte kommit fram till än.

Anf. 22 TOMAS TOBÉ (M) replik:

Herr talman! Det är korrekt, det som Helene Petersson tog upp – jag tycker inte att vi ska normalisera tiggeri. Men, ärligt talat, det är vad vi har gjort i Sverige. Vi har sett det tidigare, men nu har vi befast det. Det är normaliserat i dag. Jag tror att de allra flesta som tittar på den här debatten kan vittna om att de har mött enskilda utsatta tiggare utanför matbutiken eller på gator och torg. Det är så att säga ett nytt fenomen i Sverige, det här utbredda tiggeriet.

Herr talman! Jag tycker att det är uppenbart att de åtgärder som har vidtagits inte räcker. Jag tror ärligt talat att också regeringen inser att de inte räcker. Det är kanske anledningen till att finansminister Magdalena Andersson har uttryckt att varje krona som du ger till en tiggare riskerar du att ge till grov organiserad brottslighet. Jag vänder mig lite emot det resonemanget, ska jag säga. Jag tycker att man flyttar över ansvaret på medborgarna i stället för att själv ta politiskt ansvar i den frågan.

Jag har noterat att statsminister Stefan Löfven tycker att Eskilstunamodellen är väldigt intressant. Men om jag tolkar Helene Petersson korrekt uppfattar jag det nästan som att Socialdemokraterna nu är öppna för att snarare reglera detta på nationell nivå så att vi inte kommer att ha olika sätt att gå till väga för att möta det utbredda tiggeriet i varje enskild kommun.

Den lite mer skarpa frågan blir: Utesluter Socialdemokraterna att införa ett nationellt tiggeriförbud?

Anf. 23 HELENE PETERSSON i Stockaryd (S) replik:

Herr talman! Jag varken tillstyrker eller utesluter någonting när vi är under beredning av en fråga. Men vårt kongressbeslut är att vi inte vill lägga detta ansvar på den enskilda kommunen, utan vi vill göra en översyn av ordningslagen. Samma regler behöver gälla i alla kommuner. Jag kan inte ge Tomas Tobé något annat svar.

Anf. 24 ADAM MARTTINEN (SD) replik:

Herr talman! Det tål att sägas om Eskilstunamodellen: Eskilstuna är min hemstad. Jag sitter faktiskt kvar i kommunfullmäktige, där mina kollegor i början av mandatperioden föreslog just tillståndsplikt för tiggeri. Det nuvarande kommunalrådet från Socialdemokraterna kallade då förslaget för någonting man endast håller på med i fasciststater. Nu, några år senare, lägger Socialdemokraterna själva fram samma förslag i kommunfullmäktige. På tal om hur debatten har låtit historiskt sett och hur förslagen har utvecklats under tid tyckte jag att det var en rolig anekdot i sammanhanget.

Men det är som många har påtalat: Det är inte en handlingskraftig lösning att vänta in vad enskilda kommuner gör för att motverka det utbredda tiggeriet. Har man ett nationellt utbrett tiggeri kräver det att man har en nationell lagstiftning på plats. Sverigedemokraterna har varit tydliga med att vi behöver ett nationellt tiggeriförbud för att komma åt detta problem.

Trots regeringens satsningar och insikt om att det leder till människohandel och människoexploatering har vi haft samma antal utländska tiggare, utsatta EU-medborgare, i Sverige under hela mandatperioden. Det har inte minskat. Ni har inte nått några större resultat i den frågan, och om någon har lämnat Sverige har det inte berott på någonting som regeringen har gjort utan snarare på andra saker. Andra länder har kommit till rätta med den här problematiken genom att införa olika typer av förbud.

Min fråga till regeringen blir såklart: Nu när vi är överens om att det utbredda tiggeriet leder till organiserad människoexploatering, varför vill ni fortsätta göra det tillåtet att tigga på våra gator i Sverige? Det är liksom tillfället som gör tjuven, och det är tillfället att få in pengar genom tiggeri som gör att människoexploatörer och människohandlare stärker sina positioner i Sverige. Varför vill ni fortsätta göra det möjligt att tigga i Sverige?

Anf. 25 HELENE PETERSSON i Stockaryd (S) replik:

Herr talman! Jag kan inte ge något annat svar till Adam Marttinen än jag gav till Tomas Tobé. Vi ser att frågan är bekymmersam. Denna exploatering har ökat. Människohandeln inom detta område har blivit större och större.

Vi har ett kongressbeslut som säger att vi ska göra en översyn av ordningslagen. Den finns på nationellt plan, och det finns möjlighet för kommunerna att utifrån den nationella ordningslagen göra någon lokal ordningsföreskrift.

Där har vi ett kongressbeslut, inte ett regeringsbeslut. Det är ganska viktigt att säga det tydligt. Det var inte regeringen som antog det, utan det var det socialdemokratiska partiets kongress för ungefär ett år sedan.

Men i den handlingsplan som antogs i februari 2018 vill regeringen fortsätta förstärka samordningen, förstärka det förebyggande arbetet internationellt men också nationellt och förbättra förmågan att upptäcka. Man vill ha starkare skydd och stöd och effektivare brottsbekämpning, för finns det människohandel i denna verksamhet är det ju det vi kan beivra. Där har vi bra lagstiftning som vi kommer att fatta beslut om i morgon och klubba här i riksdagen. Det är ett jättestort steg på vägen mot att komma åt detta, för finns det något som är så cyniskt och så människofientligt som att handla med människor?

Anf. 26 ADAM MARTTINEN (SD) replik:

Herr talman! Det är såklart jättefint att regeringspartiet Socialdemokraterna förstår att det är bekymmersamt att vi har ett utbrett tiggeri i Sverige. Men jag tycker att det också är bekymmersamt att detta tiggeri har fått fortsätta under så många år, under hela regeringsperioden, utan att regeringen har vidtagit en enda handlingskraftig åtgärd som har motverkat det utbredda tiggeri som leder till så många fruktansvärda saker som människohandel och människoexploatering.

Om man tycker att det är cyniskt att det förekommer måste det vara än mer cyniskt att inte ha politiskt mod att i regering motverka de förutsättningar som skapar just detta cyniska utnyttjande av utsatta människor. Det måste vara det värsta av allt, tycker jag, särskilt om man sitter i regering. Jag tycker att man är svaret skyldig varför man fortsätter göra det tillåtet att tigga i Sverige, när det är själva grundförutsättningen för att de här nätverken ska kunna existera och verka i Sverige.

Jag tycker att jag i flera sammanhang har fått ganska tydliga svar från regeringspartierna. Jag hade en interpellationsdebatt med Morgan Johansson där han sa att tiggeriförbud inte fanns på dagordningen vare sig för regeringen eller för Socialdemokraterna. Vi får heller inget annat svar av Helene Petersson, som företräder ett av regeringspartierna, när det gäller om man kommer att införa tiggeriförbud. Man kommer i stället att fortsätta att tillåta tiggeri i Sverige. Nätverken kommer att fortsätta att existera.

Även om vi antar lagstiftning som kriminaliserar i högre grad – man höjer straffen och sådana saker – bygger detta på att människor anmäler brott från första början. Det gör man sällan om man befinner sig i en så stark beroendeställning till dessa människohandlare som många gör.

Jag tycker att man måste angripa det problem som är grundförutsättningen: pengar som kommer in från första början. Vi måste ha ett nationellt tiggeriförbud som snabbt åtgärdar detta och bryter ned de här strukturererna, som leder till ett hänsynslöst utnyttjande av människor i Sverige. Men det är det tydliga val som väljarna har att göra i höst: om man vill rösta på regeringspartierna, som inte gör någonting, eller på oss, som faktiskt föreslår verkningsfulla åtgärder.

Anf. 27 HELENE PETERSSON i Stockaryd (S) replik:

Herr talman! Ja, det är upp till väljarna om de vill ha en kanske mer människovänlig syn på denna fråga än den som Sverigedemokraterna står för, när man talar om ett absolut, ovillkorligt förbud. Men i den frågan har Morgan Johansson som sagt gett Adam Marttinen ett svar: Det är inte vår linje. Vi har kongressbeslutet som vi ska förhålla oss till, och utifrån det sitter vi nu och arbetar.

Det står dock också i handlingsplanen, som är några månader gammal, att det behövs en ökad internationell samverkan. Vi behöver utveckla kunskap och metoder. Det finns mycket att göra, på det nationella planet men framför allt i kontakterna och diskussionerna på EU-planet, när det gäller samverkan med de länder som dessa människor kommer från.

Jag har inget annat svar att ge Adam Marttinen i dag.

Anf. 28 RASMUS LING (MP):

Herr talman! Hösten 2002 hade filmen *Lilja 4-ever* premiär i Sverige. Det var precis när jag skulle börja andra året på gymnasiet. Den berörde mig, och jag tror inte att någon som såg den filmen eller som sett den där-efter har glömt den.

Filmen *Lilja 4-ever* handlade om flickan Lilja från forna Sovjetunionen. Hon blir kär i en äldre kille och får erbjudande om att komma till Sverige och Malmö. Men den äldre killen har lurat henne grovt, och hon blir hänsynslöst utnyttjad. Lilja blir dag efter dag, vecka efter vecka, såld till män i olika åldrar och i olika situationer tills hon en dag lyckas fly och då tar livet av sig.

Vi har nog alla sett hemska filmer och kan ta det, men det som var speciellt med denna var att det inte rörde sig om fiktion utan byggde på verkliga händelser – inte exakt naturligtvis, men verkligheten var tyvärr inte bättre. Danguolė, som hon hette på riktigt, var 16 år och kom från Litauen i slutet av 90-talet. Men det var just till Malmö hon kom, och det var där hon dog.

Saker och ting har hänt sedan slutet av 1990-talet och början av 2000-talet. Internet har utvecklats på ett sätt som till största delen är bra, men när det gäller just detta område har det fått konsekvenser i och med att prostitution och koppleri har kunnat gömmas undan på ett sätt som inte var lika enkelt tidigare.

En annan skillnad är EU och den fria rörligheten, som är fantastisk på väldigt många sätt men också har en baksida: Människor kan utnyttjas. Därför gäller det att vi följer med i utvecklingen när det gäller att ha kontroll över kriminella organisationer och även på andra sätt.

I detta ärende skärps straffen för koppleri och människohandel, och det är befogat. Det finns en bred uppslutning kring detta här, och det är också bra. Straffen är en del, men det är viktigt att komma ihåg att det även finns andra. Före detta ärende debatterades samtyckeslagen. Man kan tycka att detta är en helt annan fråga, men det hör ihop. Vilka normer och attityder som finns i samhället spelar roll även för frågan om människohandel och koppleri.

Slutligen, herr talman, ska jag säga något om frågan om tiggeri, på förekommen anledning. Det är förstås inte någon av oss som vill att det ska finnas. Vi vill inte att människor ska behöva vara så utsatta. Romerna, som det har kommit att handla om i debatten på senare år, är en otroligt diskriminerad grupp i Sverige och runt om i Europa.

Det är beklagligt att Moderaterna går till val på ett nationellt förbud, för det är inget som kommer att lösa något för denna grupp. Men vi ser att detta i det moderata skyltfönstret Vellinge är något som man prioriterar högst av allt och slåss för ända upp i Högsta förvaltningsdomstolen.

Jag vill yrka avslag på de reservationerna men bifall till utskottets förslag.

(Applåder)

Anf. 29 JOHAN HEDIN (C):

Herr talman! Friheten att röra sig fritt över Europas gränser är en fantastisk möjlighet, och många svenskar utnyttjar den på flera sätt. Småföretagaren hittar kunder i Tyskland och utvecklar sin verksamhet, tjänar pengar och anställer fler än vad som annars hade varit fallet. Den unga söker äventyret och finner det kanske på ett franskt universitet eller i ett kök. Den som har jobbat ett helt liv kanske drömmer om att spendera de mörkaste månaderna på spanska solkusten och ta kvällspromenader i den ljumma Medelhavsbrisen.

Vi utnyttjar vår frihet att röra oss fritt inom EU för att göra våra liv lite bättre. På samma sätt drömmer människor i andra europeiska länder om ett bättre liv. Vissa har det gott ställt, medan andra har det skralare. Och vissa människor i Europa är väldigt fattiga. De saknar medel till det vi upplever vara det mest grundläggande.

Många av dessa är fattiga för att de levit i länder som plågats av kommunismens och socialismens våta filt över allt vad tillväxt och utveckling heter. Några av dem är dessutom diskriminerade – rasistiskt utdömda som sämre människor som inte förtjänar att ha det andra har för att de är födda in i en viss folkgrupp. Detta är naturligtvis oerhört allvarligt och någonting som EU-systemet sedan länge med större kraft borde ha bidragit till att försöka lösa.

Det finns, åtminstone tills vi har en ny långtidsbudget på plats, medel avsatta för att hjälpa Europas allra fattigaste så att de kan bryta sig ur den onda cirkel som det innebär att leva ur hand i mun. De medlen måste dock passera genom dessa EU-medborgares stater. Det är uppenbarligen inte så att de staterna prioriterar att jobba med dessa frågor, för problemen kvarstår.

Detta arbetar Centerpartiet med på Europeanivå. Vi vill att hjälporganisationer ska kunna få del av de medel som är avsatta direkt, utan att medlen ska behöva passera genom medlemsländerna.

Det var inte länge sedan, herr talman, som fattigdomen var väldigt utbredd här hemma i Sverige. Vi vet ungefär vad det var som tog oss ur fattigdomen. Det var företagande, frihandel och marknadsekonomi. Jag tror att det var dåvarande finansministern, Johan August Gripenstedt, som på 1850- eller 1860-talet lade grunden för enormt betydelsefulla reformer, som gjorde att Sverige gick från att vara en omodern, merkantilistisk stat till att vara en modern marknadsekonomi, med allt vad det innebär. Vi fick 100 år av tillväxt, som tog svenskar ur fattigdom.

Samma effekter – frihandel, företagande, marknadsekonomi, kapitalism, om man så vill – lyfter människor ur fattigdom över hela världen varje dag. Det kommer förr eller senare att komma även dessa människor till del, och vi måste lägga all kraft på att försvara de viktiga värdena: företagssamhet, frihandel och marknadsekonomi. Det är detta som är lösningen på det enorma problemet med fattigdom över hela världen.

Herr talman! Det lagförslag vi nu debatterar är bra. Det syftar till att skydda några av dessa fattiga och mest utsatta människor, och det måste vara det som är vägledande. Det finns många aspekter av att fattiga människor finns på våra gator och torg, synliga för oss svenskar, som nog känner att vi har lämnat den tiden bakom oss. Ibland verkar vissa kunna tro att dessa människor inte finns om vi inte ser dem. Men de finns. Och de medel de lyckas skrapa ihop under en lång dag utanför Konsum kan göra skillnad för att familjen ska kunna äta sig mätt eller få ett tak, om än aldrig så torftigt, över huvudet.

Och visst förekommer både organisering och människohandel. En gammal dam jag pratade med berättade att hennes barnbarn hade behövt vård – vård som familjen inte hade råd med. Då hade hon lånat pengar av en procentare, och för att betala tillbaka detta hade hon förbundit sig att göra det som hon nu gjorde i Sverige, det vill säga be medmänniskor om en gåva.

Hon gjorde det inte för att förstöra vår estetiska upplevelse av Konsums entré. Hon gjorde det inte för att ställa till med oordning eller nedskräpning. Hon gjorde det inte för att det är kul att sitta dag ut och dag in i kyla och blåst, som måste gått rakt in i hennes mångårigt hårt slitna leder. Hon gjorde det av kärlek till sitt barnbarn och för att hon inte hade några alternativ.

Herr talman! En del hävdar att ett förbud vore ett sätt att hjälpa dessa utsatta människor, och jag har naturligtvis all respekt för en sådan ansats. Problemet är att det är svårt att hitta stöd i forskningen för att så skulle vara fallet.

När denna debatt började ta fart gjorde vi i Centerpartiet en ordentlig analys på området, och om syftet är att hjälpa de mest utsatta kunde vi inte landa i något annat än att ett förbud vore kontraproduktivt.

Fram till det senaste årsskiftet hade Länsstyrelsen i Stockholms län, som Helene Petersson nämnde, en särskild samordningsfunktion mot människohandel, och när jag pratade med dem och frågade om ett förbud skulle kunna bidra till att få fler fällande domar för människohandel var svaret entydigt nej.

Förklaringen är till stor del att det, för att få till fällande domar, i så gott som samtliga fall krävs en aktiv medverkan från målsäganden. Om målsäganden samtidigt själv har begått ett brott genom att låta sig utnyttjas för att tiggas blir incitamenten att delta i en sådan process ännu mindre än vad de redan är.

Forskning.se är en bra källa för att snabbt hitta matnyttiga inspel till anföranden som jag ska hålla och andra saker. Jag rekommenderar den för alla kollegor och alla andra också. När jag söker där hittar jag mest stöd för att ett förbud inte hjälper utan tvärtom riskerar att ställa till det ordentligt för dessa redan utsatta människor.

Jag hittar också på samma webbplats en hel del matnyttigt om antiziganism och näthet och sådant som jag tror att vi kommer att behöva ägna en hel del uppmärksamhet åt här i riksdagen och på andra ställen framöver.

Jag delar den uppfattning som min goda vän och högt aktade kollega Tomas Tobé har i frågan – den är inte på något sätt enkel. Men när man måste göra ett svårt val mellan två saker måste Centerpartiet välja människlighetens linje.

Anf. 30 LINDA SNECKER (V):

Fru talman! Människohandel handlar till stora delar om både klass och kön, om att människor med mer makt och kapital utnyttjar människor med betydligt sämre förutsättningar för att utföra saker som ingen människa som hade ett val skulle göra och om att fattigdom och ekonomisk utsatthet och den extrema ojämlikhet som finns både i Sverige och i världen skapar en brottslighet som är ofattbart kränkande och inhuman.

Detta är kapitalismens allra vidrigaste ansikte, och det är nog många av oss som inte vill se konsekvenserna av den. Men den finns där, och via lagstiftningen kan vi komma åt vissa delar. Men det är genom att ojämlikheten och utsattheten minskar som vi kan motverka att sådana här situationer över huvud taget uppstår.

Att vara kvinna eller barn betyder i alldeles för stor utsträckning att befinna sig i en utsatt situation. Patriarkatets förtryckande struktur utnyttjar den underordning som skapas av en manlig överordning.

Det är kvinnor som utnyttjas av män, och det är barn som utnyttjas av män. Och detta beror på att det är stora skillnader mellan maktfördelningen beroende på vilket kön du har. Kvinnor har mindre makt, ekonomiska resurser och frihet, i både Sverige och resten av världen. Det går tyvärr inte att förneka eller skylla på att kvinnor kanske har valt en lägre inkomst eller andra faktorer som ger henne mindre makt och inflytande. Vi ser denna

systematiska uppdelning och att den är stor när det kommer till brott mot människor, som människohandel innebär.

Fru talman! Detta går heller inte riktigt att lagstifta bort. Även om jag självklart hade velat se en lag som förbjuder ojämlikhet inser jag hur orimligt det är. Det är därför en systematisk ojämlikhet bara kan förebyggas med sociala insatser och ekonomiska styrmedel. Det är också därför det är oerhört viktigt med kompetens inom rättsväsendet när det kommer till människohandel. Det är en bred kategori av brott som kan ske, från tvångsarbete till trafficking och påtvingad prostitution. Det är därför det behövs ett brett batteri av både kunskap och förståelse genom rättsväsendets alla delar.

Vänsterpartiet anser att lagförslaget kommer åt viktiga delar av problematiken och hoppas att lagstiftning i kombination med sociala insatser är rätt väg att gå.

Fru talman! När vissa partier försöker förbjuda fattigdom genom att intyga att detta görs på grund av godhet och omtanke om de fattiga visar det på fulheten i en klasspolitik som tar sin utgångspunkt i att det är störande att se en tiggare utanför mataffären när fredagsmysen ska inhandlas.

Det handlar inte om att hjälpa fattiga människor från Bulgarien och Rumänien, utan det handlar om ett synsätt där vissa människor faktiskt är mindre värda än andra. Det är inte förvånande att det är riksdagens riktiga högerpartier Moderaterna och Sverigedemokraterna som föreslår just detta. Aldrig har förståelse för utsatthet varit mindre än hos just partier som bara är för de rika.

I ett klasslöst samhälle skulle ingen behöva tigga. Och ingen ska behöva tigga. Ingen människa ska behöva förlita sig på andra människors goda vilja och tjocka plånbok. Frihet är att själv kunna ha en egen ekonomi och betala för sig själv. Men det görs varken via förbud eller femtiosju jobbskatteavdrag. Det kan bara göras genom en politik som skapar jämlikhet. För jämlikhet ger frihet, och frihet är att kunna betala sin egen hyra.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Anf. 31 ROGER HADDAD (L):

Fru talman! Först och främst vill Liberalerna yrka bifall till justitieuutskottets förslag i dess helhet. Det gäller förslag och åtgärder kring människohandel och människoexploatering.

Detta är ingen ny fråga. Redan 2014 tillsatte den dåvarande alliansregeringen en utredning för att komma åt problemet med människohandel. När man lyssnar på debatten här, oavsett om det handlar om insamling av pengar, tiggeri, prostitution eller just människohandel, kan man tro att detta inte är kriminaliserat, men många av brotten när det gäller människohandel, prostitution etcetera – att utnyttja någon i ekonomiskt syfte – är redan kriminaliserade.

Problemet och motivet till varför vi måste ta steg framåt är att vi har alldeles för få personer i Sverige som döms för dessa hänsynslösa brott. Liberalerna välkomnar att minimistrafvet kommer att höjas, att maximistrafvet höjs från åtta till tio års fängelse och att det också införs en brottsrubricering: människoexploatering. Man kan tycka att vi genom dessa förändringar kommer att få fler fällor, och det hoppas jag. Det är därför vi är angelägna om att dessa förslag godkänns.

Vi har ett antal domar som prövas inom rättsväsendet nu. I november 2017 dömdes Örebro tingsrätt tre personer till fyra år och två månaders fängelse för att ha utnyttjat och tvingat bulgariska medborgare att tigga i Sverige. Ärendet överklagades till högre instans, och dessa personer friades i hovrätten för några månader sedan. För en tid sedan beslutade riksåklagaren att gå vidare till högsta instans – Högsta domstolen – för att få ärendet prövat.

Fru talman! Varför nämner jag detta exempel? Jag gör det därför att om vi bara höjer straffskalan är det inte säkert att vi kommer att få dessa skurkar, dessa förövre, dömda. Det krävs även bevis, vittnesuppgifter och bra polisutredningar.

Det som vi från Liberalerna särskilt vill betona är att man måste fokusera polisens resurser, men också utformningen av denna lagstiftning, så att den träffar förövarna. Det är inte den äldre tanten på 65 år som sitter utanför Lidl i Västerås som jag är ute efter när jag står här och talar om att skärpa lagen om människohandel och människoexploatering, utan det är de andra som tvingar henne att tigga eller som tar betalt för att hon ska få sitta där och samla in pengar. Det handlar också om allt det som sker bakom kulisserna, oavsett om vi tar dessa beslut eller inte, nämligen dem som utnyttjar unga tjejer och kvinnor i sexuella och ekonomiska syften. Det är dem vi ska komma åt.

Vi delar regeringens uppfattning i propositionen om att detta kan vara viktiga steg. Det är därför som vi inte har några reservationer.

För att lämna en kritisk synpunkt till regeringspartierna kan jag ändå påminna om att när vi 2014 och våren 2015 i justitieutskottet krävde straffhöjningar för dem som har gjort sig skyldiga till människohandel eller andra grova brott röstade S, V och MP emot vårt motionsyrkande. Det finns en reservation i betänkandet från februari 2015 där vi krävde straffskärpningar. Men det är precis förslag om det som vi nu har fått på riksdagens bord, nämligen att koppleri, människohandel och människoexploatering ska straffas hårdare. Jag välkomnar detta förslag.

(Applåder)

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut skulle fattas den 23 maj.)

§ 7 En generell rätt till kommunal avtalssamverkan

Konstitutionsutskottets betänkande 2017/18:KU30

En generell rätt till kommunal avtalssamverkan (prop. 2017/18:151)
föredrogs.

Anf. 32 IDA DROUGGE (M):

Fru talman! Denna fråga är inte riktigt så torr som man vid en första anblick kan tro. I grunden handlar detta om något extremt aktuellt och mycket bra, nämligen att minska byråkratin för våra kommuner, så att det offentliga systemet kan agera mer effektivt för att upprätthålla och skapa större värden för våra medborgare och få större nytta av våra skattepengar.

*En generell rätt till
kommunal avtals-
samverkan*

Redan i dag kan kommuner samarbeta och samverka med varandra på en rad olika sätt. Ganska ofta när det är fråga om mer komplicerad samverkan sker den bland annat via kommunalförbund. Det kan handla exempelvis om att en kommun vill ha hjälp från en anställd i en annan kommun med olika saker – myndighetsutövning eller snarlika uppgifter. Men då krävs det i dag en väldigt massa byråkrati i form av bolag, kommunförbund och stora regelverk för att man ska veta att man gör detta på rätt sida om lagen.

I och med detta förslag från regeringen görs detta lättare genom en direkt möjlighet till avtalssamverkan. Det är bra, och det är vi från moderat håll positiva till. Men vi ser att det finns vissa risker med hur detta kan utvecklas. Därför har vi en reservation som handlar om att vi vill att man gör en uppföljning ganska snart efter att denna lagstiftning har trätt i kraft. Vi vill också att man gör ytterligare en uppföljning när det har gått några år och man ser hur det har utvecklats över tid.

Det som vi är oroliga för är att man använder rätten och möjligheten till avtalssamverkan för annat. Det kan till exempel gälla en kommun som deltar i en upphandling och lägger anbud i en upphandling som en annan kommun redan har. Kommuner är bundna och ska, även med denna lagstiftning, vara bundna av att enbart utföra samhällsnyttiga tjänster i samhällets intresse för sina medborgare. De ska inte börja bedriva exempelvis äldreomsorg i en annan kommun.

Vi är helt enkelt oroliga för att man använder sig av denna lagstiftning i lite väl stor utsträckning. Därför vill vi ha en tydlig uppföljning av detta.

Det skulle i förlängningen även skapa problem konkurrensmässigt på marknaden. Därför är vi mycket måna om att detta följs upp. Mer om detta kan man läsa i vår motion. Men detta är ett i grunden bra förslag.
(Applåder)

Anf. 33 HANS EKSTRÖM (S):

Fru talman! Jag kan börja med att säga att jag i grunden håller med Ida Drougge om att detta är bra.

Bakgrunden till dessa förslag är naturligtvis att vi har en situation där vi har kommuner som Bjurholm – jag tror den är minst – med ett par tusen invånare, och en kommun som Stockholm med 1 miljon invånare. Det är 500 gånger skillnad mellan dessa kommuner.

I grunden har de samma uppgifter. Det är naturligtvis svårt för många av våra väldigt små kommuner att upprätthålla kompetens och att ha en ekonomisk effektivitet för att serva invånarna när man har ett så litet underlag.

Inom många olika områden har specialiseringen av yrken gått mycket långt. Tidigare kanske man hade en kommunal ingenjör som kunde lite om vatten, om gatubelysning och om hur man lagar hål i gator. I dag är detta olika specialiseringar. Att klara detta med ett mycket litet underlag kan vara mycket svårt.

På landstingssidan har vi en sådan situation att tre av våra landsting eller regioner har hälften av landets befolkning, nämligen Stockholm, Västra Götaland och Skåne. De 18 andra landstingen delar på resten av befolkningen. Då förstår man också att det är mycket olika förutsättningar för att klara uppgifterna.

Men ändå är det så att när jag blir sjuk vill jag kunna få samma vård oavsett om jag bor i ett landsting med ett litet befolkningsunderlag eller om jag bor i ett område med ett universitetssjukhus. Detta gör att det finns ett mycket stort behov av samverkan mellan både kommuner och regioner.

Den kloke kanske då säger: Varför går man inte ihop?

Detta låter sig enkelt sägas. Det är mycket svårare att få genomfört. Det är lättare att dela en kommun än att slå ihop kommuner. Det är jättelätt att bilda ett lag runt något ställe och säga: Vi har ingenting med dem därinne i den där stora staden att göra. Vi rår oss bättre själva.

Det är mycket lättare än att mellan två konkurrerande orter, där man alltid har hatat varandra i fotboll, säga: Nu ska vi bilda en kommun ihop.

Detta faller ofta i folkomröstningar, om det ens går så långt.

När det gäller regionfrågan har den ena statliga utredningen efter den andra försökt hitta en lämplig regional indelning för landet som gör detta mer rationellt. Det har också visat sig vara mycket svårt.

Det finns administrativa sätt att samarbeta i dag, vilket Ida var inne på, nämligen genom kommunalförbund. De är administrativt ganska komplicerade. Det blir en stor överbyggnad för att lösa uppgifter med den delen. Därför finns det ett behov av möjligheten att enklare överlämna uppgifter mellan kommuner och regioner – den här typen av avtalssamverkan.

Utifrån verklighetens krav på att hitta rationella lösningar på medborgarnas behov yrkar jag därför bifall till KU:s förslag.
(Applåder)

Anf. 34 AGNETA BÖRJESSON (MP):

Fru talman! Vi debatterar nu KU30 *En generell rätt till kommunal avtalssamverkan*.

Det är inte på något sätt en nyhet att många små kommuner i Sverige har haft problem att upprätthålla eller anställa specialistkompetens. Ibland kanske det inte ens handlar om en heltid, utan man kan behöva hjälp några timmar i veckan eller något liknande – kanske ett tillfälligt stöd. Ibland ser man kanske att just den kompetens man söker finns i grannkommunen eller grannregionen, och det är problematiskt eftersom dagens lagstiftning begränsar. En kommun är till följd av lokaliseringsprincipen förhindrad att vidta åtgärder i en annan kommun.

Jättemånga kommuner löser detta, precis som flera har varit inne på, genom att bilda kommunalförbund – med alla problem det innebär i form av indirekt valda politiker och att det ibland är svårt att riktigt tolka vem det är som bestämmer i ett visst fall. Det förslag vi nu har på riksdagens bord är alltså väldigt välkommet. Regeringen har fört fram förslag, och det är också det förslag vi från KU:s sida har ställt oss bakom.

Förslaget möjliggör för kommuner att avtalssamverka. Genom förändringen i kommunallagen kan kommuner och landsting överlåta utförandet av vissa uppgifter till en kommun eller ett annat landsting, och förändringarna föreslås träda i kraft redan den 1 juli i år. Lagändringarna har som sagt varit väldigt efterlängtade. Regeringen framhåller i propositionen att kommunerna till följd av samhällsutvecklingen står inför betydande utmaningar. I många av remissvaren ser de olika kommunerna och landstingen verkliga behov av dessa utökade möjligheter att samverka.

Förslaget från KU är att vi ställer oss bakom de här lagändringarna, som medger att kommun eller landsting genom avtal får utföra uppgifter

åt en annan kommun. Då kan man ändå säga att det finns en bortre gräns här; tanken är inte att en kommun eller ett landsting ska kunna avhända sig samtliga sina uppgifter. Inte heller är tanken att öka möjligheten för kommuner och landsting att i konkurrens med privata företag delta i upphandlingar. Det är inte det som är avsikten, utan avsikten är verkligen att lösa de problem som många kommuner ser på basplanet i dag.

Fru talman! Jag yrkar bifall till KU:s förslag.
(Applåder)

Anf. 35 PER-INGVAR JOHNSON (C):

Fru talman! Konstitutionsutskottet föreslår att riksdagen antar regeringens förslag till ändringar i kommunallagen och ett antal andra lagar, vilket ska ge generella möjligheter för kommunerna att bedriva avtals-samverkan.

Detta är en fråga som Centerpartiet har drivit på bland annat i Sveriges Kommuner och Landsting, SKL. Avsikten är att man ska kunna överlåta utförandet av uppgifter, också sådana som är lagreglerade, till en annan kommun – även i det egna området, där man kanske på olika sätt byter tjänster mellan kommunerna. Som vi i Centerpartiet ser det är det bättre med en sådan samverkan. Det är bättre för demokratin att kommuner samverkar än att kommuner slås ihop. Det är viktigt, men vilket sätt detta kommer att genomföras på har naturligtvis betydelse.

Detta gör till exempel att olika kommuner, om de inte redan har gjort det, nu kan börja diskutera vilka former av samverkan de kan sätta igång. De kan redan efter valet sätta igång med olika former av samverkan. Det kan till exempel vara så att två kommuner kommer överens om att den ena kommunen tar över vissa typer av miljöprövningar som ska gälla i båda kommunerna och att den andra kommunen tar över vissa bygglovsärenden i den andra kommunen. Den typ av samverkan där det behövs specialistkompetens blir det alltså mycket lättare för kommunerna att klara av utan att till exempel behöva köpa in extern kompetens.

Fru talman! Jag yrkar bifall till konstitutionsutskottets förslag.
(Applåder)

Anf. 36 IDA DROUGGE (M):

Fru talman! Jag glömde yrka bifall till den reservation jag talade för, så jag vill börja med att göra det. Men det blev ju praktiskt att få både inleda och avsluta en debatt; det har jag nog inte gjort förut. Jag vill därför passa på att nämna ett par saker.

Det har förts fram att detta är bra för många mindre kommuner, eller kanske särskilt mer glesbefolkade kommuner – det kan ju vara kommuner som är väldigt stora till sin yta men där det inte bor lika många människor. Det är utan tvivel så att detta är en stor fördel för dem, men vi vet att det är stor efterfrågan på detta även i storstadsregioner som Stockholm. Där försöker man göra detta redan i dag. Bland annat tillsyn, vilket har tagits upp som ett exempel här, försöker man redan i dag samarbeta kring – men man gör det med viss tveksamhet kring om man får göra det eller inte. Det är alltså bra.

Vi står som sagt till fullo bakom förslaget men skulle vilja att man utöver förslaget redan nu sa att detta ska följas upp, eftersom förslaget inte

innebär ett uttalat förbud mot att kommuner lägger anbud i andra kommuners upphandlingar. Det är alltså det vi hade önskat att man följde upp – och redan i dag sa att man vill följa upp.

(Applåder)

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 23 maj.)

§ 8 Vissa villkor för statsråd och statssekreterare

Konstitutionsutskottets betänkande 2017/18:KU42
Vissa villkor för statsråd och statssekreterare (prop. 2017/18:162)
föredrogs.

Anf. 37 JONAS MILLARD (SD):

Fru talman! Jag kan väl inleda med att yrka bifall till Sverigedemokraternas reservationer 1 och 2.

Det förslag vi ska diskutera handlar om att införa vissa restriktioner för statsråd och statssekreterare. Kortfattat och något förenklat går förslaget ut på att man ska upprätta en nämnd som ska pröva om det är lämpligt när ett statsråd eller en statssekreterare tar en ny anställning och går över till det privata näringslivet.

Det är väl bra att regeringen gör en ansats att i någon mån reglera verksamheten för före detta statsråds och statssekreterares fortsatta yrkesverksamhet även utanför Rosenbad. Det handlar inte minst om att upprätthålla allmänhetens förtroende för statsapparaten tjänstemän och såklart även om att upprätthålla den grundlagsfästa principen om statliga tjänstemäns saklighet och opartiskhet.

Detta är dock ett förslag som tyvärr inte går hela vägen. Låt mig därför förklara hur förslaget skulle kunna göras ännu lite bättre.

Min och Sverigedemokraternas mening är att dessa regler även bör omfatta myndighetschefer och andra offentliganställda vars övergång kan orsaka intressekonflikter och påverka allmänhetens förtroende för staten. Samtidigt är det viktigt att påtala att denna reglering inte får utgöra ett yrkesförbud genom att omöjliggöra eller kraftigt försvåra för myndighetschefer att övergå till en anställning i det privata näringslivet.

Jag saknar också den mest uppenbara yrkeskategorin, fru talman, nämligen fackpampar. Karens och ämnesrestriktion bör självklart även omfatta arbetsmarknadens parter. Intressekonflikten i att vara statsråd och att sedan anta en högt uppsatt post i till exempel ett fackförbund är uppenbar, eller torde vara uppenbar för de flesta.

Därutöver anförs i propositionen att inga sanktioner behövs för att säkerställa att dessa regleringar följs. Regeringen hänvisar till den praxis som numera anses gälla hos oss i konstitutionsutskottet, där statsråden försäkrar att de kommer att infinna sig vid förhör när utskottet kallar.

Vi motsatte oss denna lösning och menar att ett beslut av Nämnden för prövning av statsråds och statssekreterares övergångsrestriktioner även bör kombineras med någon form av sanktion, till exempel ett vite. En lag utan straff innebär i praktiken att lagen går att strunta i, vilket såklart är

Prot. 2017/18:116

22 maj

*En generell rätt till
kommunal avtals-
samverkan*

*Vissa villkor för
statsråd och
statssekreterare*

olyckligt. Därför är det principiellt olämpligt att stifta lagar utan några som helst sanktionsmöjligheter.

Nu, fru talman, vill jag nämna något om nämndens sammansättning. Enligt propositionen ska nämnden tillsättas av riksdagen och bestå av fem ledamöter. Den ska ledas av en domare eller en före detta domare. Utöver dessa ska nämnden bestå av ytterligare minst en person med domarbakgrund, som ska vara ersättare för den ordinarie ordföranden, minst en person som ska ha varit statsråd och minst en person som ska ha varit statssekreterare.

Då nämnden tillsätts av riksdagen är det ändå oundvikligt att se att det finns en viss politisk koppling. Nämnden bör – politisk eller ej – ha stöd av personer med god juridisk kunskap, exempelvis domare eller före detta domare. Utöver detta menar vi att partierna ska vara fria att nominera vilka de vill och dem som de finner mest lämpliga.

Slutligen, fru talman, vill jag säga ett par ord om arvodet. Man kan anta att nämndens arbetsbelastning kommer att vara mycket varierande. Det kan exempelvis vara betydligt fler ärenden att behandla vid ett regeringskifte än under långa tider med en stabil majoritetsregering. Därför föreslår Sverigedemokraterna att ledamöterna ska få ett mötesarvode snarare än ett fast arvode. Detta har de andra politiska partierna tyvärr avvisat.

I detta anförande instämde Fredrik Eriksson (SD).

Anf. 38 BJÖRN VON SYDOW (S):

Fru talman! Konstitutionsutskottets betänkande heter *Vissa villkor för statsråd och statssekreterare* och baseras på ett förslag från regeringen som heter likadant.

Jag vill börja med en punkt som inte har uppmärksammats så mycket i denna proposition, nämligen statsråds möjligheter att vara föräldralediga.

Konstruktionen för att vara statsråd är sådan att man alltid tjänstgör. Man kan av statsministern medges att vara frånvarande från regeringsarbete och regeringssammanträde om man är sjuk eller har något annat trängande problem, men man tjänstgör alltid.

Det har varit en oklarhet när det gäller föräldraledighet. Detta gäller i samband med nyfödda barn och kanske lite längre tid men också vabbande; hur ska det fungera?

Det har känts som att detta har varit ett olöst problem. Det har kanske inte varit ett problem ekonomiskt för statsråden, för det är ju ett väl avlönat yrke, men är det rätt att frånträda en hundraprocentig insats som statsråd när det förutsätts att det är detta man ska vara? Statsministern kan inte rekrytera statsråd som bara tjänstgör på 12 eller 22 procent när en av kollegorna är borta på grund av exempelvis föräldraledighet.

Det tillsattes en utredning i allmän politisk enighet. Denna har lämnat sina förslag, som innebär att man löser detta problem genom att statsrådet förblir statsråd och har möjlighet och skyldighet att ta del av handlingar. Telefonsamtal och mejlväxling kan förekomma, men statsrådet har ändå möjlighet att vara föräldraledig.

Det går att säga att en symbol för detta är att man gör de ekonomiska förutsättningarna för detta likvärdiga med förutsättningarna för andra tjänstemän i Regeringskansliet och även – tror jag, men jag har inte riktigt sett reglerna där – på vissa andra ställen i den offentliga sektorn.

Det är alltså legitimt att begära att kunna vabba. Det sker en markering av att man gör det, men avdraget är lika stort om man säger att man nu inte kan göra någonting annat än att stå till statsministerns förfogande i händelse av att ens närvaro absolut behövs och att man är hemma på 100 procent. Avdraget på lönen för detta är 10 procent, likaväl som om man vabbar, hämtar barn eller lämnar på morgonen och kommer för sent och är framme först klockan tio eller något sådant.

Detta är en lösning som vi ska få igång, och jag tror att den kommer att stimulera andra människor – även högavlönade och människor i viktiga beslutande positioner – att säga: ”Detta måste ju gå. Om det går för statsråd måste det ju kunna gå också i andra ledande arbeten.”

Jag hoppas att vi får fina bilder av vabbande statsråd; det är på detta sätt som det kan bli lite av en föregångare!

Den andra delen av förslagen inom *Vissa villkor för statsråd och statssekreterare* gäller att vi ska införa en aktsamhetsbestämmelse, som jag tillåter mig att läsa lite om:

Statsråd och statssekreterare ska såväl under som efter sitt uppdrag respektive sin anställning – i fråga om statssekreterare – i samband med en övergång till och vid utövandet av ett nytt uppdrag eller en ny anställning eller etablering av näringsverksamhet alltid sträva efter att agera på ett sådant sätt att det inte uppstår någon risk för ekonomisk skada för staten, otillbörlig fördel för någon enskild eller att allmänhetens förtroende för staten skadas.

Detta är en etisk föreskrift som statsrådet och statssekreteraren själv alltid ska tänka på när man till exempel får höra talas om eller får en sorts erbjudande: ”Jag kan säga till dig att det går så bra för dig att om du skulle fundera på att sluta vet jag någonstans där du skulle kunna få ett väldigt bra jobb!”

Mer behöver kanske inte sägas, men redan denna hint är inte riktig. Statsrådet måste fundera över om detta är rätt. Då måste man kunna säga att man inte kan svara något annat än att man inte är tillgänglig för det förslaget, eftersom det strider mot det som man ska följa i enlighet med förslaget till lag om restriktioner vid statsråds och statssekreterares övergång till annan än statlig verksamhet.

Fru talman! För att detta ska få styrsel kommer det också att tillsättas en nämnd. Varje statsråd och statssekreterare som ställs inför situationen att få ett erbjudande att söka efter jobb – antingen därför att man har slutat som statsråd eller just är på väg att göra det eller därför att man tänker göra det längre fram – är skyldig att anmäla den situation som har uppstått till denna nämnd.

Då kan nämnden besluta att personen under tolv månader inte får ta denna uppgift, eftersom det finns risk för att de kunskaper som personen har om de centrala beslutsprocesserna i vårt land eller i förhållande till exempelvis EU kan verka gynnsamt för dennes nya arbete och arbetsgivare men samtidigt negativt för staten.

Detta är en regel som kommer att införas den 1 juli. Den kommer att gälla i och med att valet blir klart och vi eventuellt får en regeringsombildning och förändringar av statsråd och statsrådsposter.

Vi anser att detta är ett riktigt sätt att hantera riskerna för känsla av otillbörligt utnyttjande av kunskaper. Vi tror att redan denna lag – den aktsamhetsbestämmelse som jag läste upp – kommer att verka på så sätt att

de individer som tar på sig dessa arbeten och ansvarsområden också förstår vad begreppet integritet betyder. Medborgarnas tillit ska upprätthållas.

Fru talman! Jag yrkar bifall till förslaget i utskottets betänkande.
(Applåder)

Anf. 39 DAG KLACKENBERG (M):

Fru talman! Som talare efter Björn von Sydow får det bli en variation på temat; det får bli tvåstämmigt. Men vi kan ju vinkla saker på olika sätt även om vi landar i samma yrkande, nämligen bifall till förslaget till beslut i betänkande KU42.

För trekvart sedan talade vi om utsatta grupper i Sverige, nämligen tiggare och människor som utnyttjas sexuellt under slavliknande förhållanden. Nu ska vi tala om en mycket privilegierad grupp människor, nämligen Sveriges regering och dess statssekreterare.

Gruppen är liten men har nu ändå förärats en egen lag om hur de ska göra när de ska ta sig ifrån regeringsarbetet och ut i annan verksamhet, hur de ska göra en så kallad övergång. Detta har varit oreglerat tidigare. Det har fungerat bra ibland. Men det har blivit mycket uppmärksammat i vissa lägen, när man har tagit sig från ett statsrådsuppdrag till något som man kanske till och med har reglerat som regeringsledamot, nämligen att gå över i förtroendeställning i ett företag eller en organisation.

Jag vill inom parentes säga att Sverigedemokraterna känner en oro för risken att regeringsledamöter snabbt går över till arbetsmarknadens organisationer, men de kommer att behandlas på samma sätt. Det handlar ju inte om att man bara ska kunna gå över till näringslivet, utan den här nämnden ska pröva om det är rimligt att till exempel en moderat justitieminister omedelbart blir någonting stort inom Svenskt Näringsliv eller motsvarande. Jag vet att Sverigedemokraterna har tänkt på några andra organisationer.

Det handlar om en grupp som kanske är 50 personer som har haft det absolut högsta förtroende man kan få i Sverige och också har haft det högsta ansvar som man kan ha i Sverige, alltså ansvaret för att styra riket. Dessa personer ska naturligtvis ha en verksamhet efter det att de har lämnat regeringen.

Man kan tänka sig att dessa människor som har haft detta förtroende ändå borde ha omdöme och själva förstå en liten hint, som Björn beskrev, om att de naturligtvis inte ska säga ja till sådana verksamheter, utan att de får vänta tills de har avgått.

Nu har utredningen och erfarenheten dock visat att det krävs en reglering, ett riktmärke för hur man ska bete sig när detta inträffar. De tre typfallen är väl beskrivna. Det är först och främst något som kan vara till skada för staten. Det kan också vara fråga om en otillbörlig fördel, antingen för det avgångna statsrådet eller statssekreteraren eller för den organisation eller det företag som man kommer till. Sist men inte minst är det viktigt att det inte uppstår en skada i allmänhetens förtroende och vad allmänheten anser om de avgångna regeringsledamöterna.

Då måste man, som alltid, göra en avvägning. Man kan tänka sig att det ska vara en karenstid på 6 månader eller 24 månader. I näringslivet har detta prövats. Ett avgångsvederlag fyller funktionen att den som har det ska kunna sätta sig emot sin egen styrelse och säga: Jag tycker inte att ert

förslag är bra. Jag avgår. Sedan har man sin försörjning ordnad. Men avgångsvederlaget fungerar också som en karens, för i många av vd-avtalen finns inskrivet att man inte får gå till en konkurrent under en karensperiod. Det fungerar då genom att man är försörjd. Det är samma tanke här, alltså att det ska vara en karens. Då har man kommit fram till att ett år är lagom, och det är en bedömningsfråga.

Det finns en liten finess i det hela, och det är att nämnden, som jag ska säga några ord om, också kan bestämma om en restriktion i typ av uppdrag. Nämnden kan säga att man inte får arbeta på ett visst område, till exempel arbeta med finansiella frågor om man har varit finansmarknadsminister. Det finns alltså en ämnesrestriktion. Det ska då vara särskilt angivna frågor, och de måste vara ganska detaljerat beskrivna.

Det särskilda prövningsorgan som föreslås inrättas med det fina namnet Nämnden för prövning av statsråds och statssekreterares övergångsrestriktioner kommer att fylla en annan funktion än att bara pröva ärenden. Den kommer också att fylla funktionen att vara normgivande, så att de avgångna statsråden och statssekreterarna och de blivande arbetsgivarna inte behöver fronta i debatten, utan man kan rikta frågan och kritiken direkt till nämnden. Jag tror att det kommer att stabilisera diskussionen. Parterna behöver inte föra talan i egen sak när de ska börja arbeta någonstans.

Jag vill också något kommentera Sverigedemokraternas motion. De vill vidga kretsen till att även gälla generaldirektörer och kanske höga domare och andra uppsatta personer i den statliga förvaltningen. Det låter bra, men det kommer att leda till otroligt svåra praktiska omständigheter, för det betyder att man måste införa avlöningen under tolv månader till exempelvis Sveriges domare. Ska de inte kunna gå över till intresseorganisationer, bli advokater eller liknande? Ska inte folk som har suttit högt upp som vd:ar och överdirektörer kunna gå över till någonting annat utan vara tvungna att vänta i ett år? Då blir de ju inte ens anställbara. Man vill ju inte anställa någon om man ska behöva vänta ett helt år på att få personen i fråga.

Det var nog rätt tänkt, fast det blev fel i praktiken, är jag helt övertygad om. Det skulle ju kräva betydande apparatur för att klara detta. Bisysslor är å andra sidan redan reglerade, och det var kanske det som det handlade om.

För att popularisera detta kan man säga att statssekreteraren i Försvarsdepartementet mycket väl kan gå tillbaka till Försvarsmakten och bli general men kan inte bli vice vd på Saab. Och socialministern kan mycket väl bli generaldirektör för Försäkringskassan men inte för Folksam.

Jag har redan yrkat bifall till förslaget till beslut i KU42.

(Applåder)

Anf. 40 JONAS MILLARD (SD) replik:

Fru talman! Tack, Dag Klackenbergs, för frågorna till Sverigedemokraterna som rör vår reservation!

I grund och botten tycker vi att förslaget är bra och ett steg i rätt riktning. Men precis som i mycket annat glömmar man tyvärr någonting viktigt här. Man inför en regel, men man inför ingen möjlighet till sanktion. Det finns alltså inget straffansvar. Det vill säga att i praktiken blir det här en regel som man kan strunta i. Möjligtvis blir det enda straffet någon elak

artikel i tidningen, men det kanske inte är så aktuellt när man har avgått som statsråd.

När det gäller att utvidga kretsen tycker jag att det finns ytterligare en krets som vi skulle tala om och som borde omfattas av detta. I mitt anförande nämnde jag ordet fackpampar. Jag tycker att det kan ställas frågor kring hur pass bra det är för förtroendet för hela statsapparaten att statsråd hoppar över till arbetsmarknadens parter direkt efter avslutad tjänst inom staten.

Det här är frågor som vi tar upp i vår reservation, och jag tycker att de är relevanta. Dag Klackenberg får gärna redogöra för sina invändningar, så ser jag fram emot ett intressant meningsutbyte.

Anf. 41 DAG KLACKENBERG (M) replik:

Fru talman! Vi får väl pröva oss fram. Jag är helt övertygad om att det tryck som skulle sättas på ett statsråd eller en statssekreterare vid en övergång som nämnden har sagt att man inte borde göra men man ändå gör är en sanktion som kommer att räcka.

Sedan förstår jag inte att en övergång till någon av arbetsmarknadens parter skulle vara speciellt giftig. I så fall skulle väl också övergångar till banker, försäkringsbolag och andra organisationer vara problematiska. Men saken är den att det är nämnden som avgör detta. Nu har inte nämnden sammanträtt och är inte tillsatt, men vi kan ju tänka oss intressanta frågor, som att till exempel statsrådet Bah Kuhnke men inte statsrådet Damberg kan bli vd för Svensk Handel.

Anf. 42 JONAS MILLARD (SD) replik:

Fru talman! Men det är ju precis det här som nämnden har att pröva. Jag får hoppas att både jag och Dag Klackenberg ändå har förtroende för de personer som kommer att tillsättas i nämnden och att de kommer att göra ett bra jobb, och då har de ju de här avvägningarna som de ska göra.

Ponera att riksbankschefen – nu är Riksbanken visserligen en myndighet under riksdagen – skulle få för sig att gå över till en privat bank som vd eller till ett annat toppuppdrag. I dag är det kanske svårt att på annat sätt reglera det och sätta stopp, men jag tycker att detta är en person som ska omfattas av vissa övergångsregler när det gäller att byta från ett sådant jobb till ett annat. Det skulle vara extremt känsligt, och det skulle definitivt innebära konkurrensfördelar.

Jag tycker att detta är ett problem som ska adresseras. Vi gör det i vår reservation, och det är beklagligt att Moderaterna och övriga partier inte väljer att gå oss till mötes.

Anf. 43 DAG KLACKENBERG (M) replik:

Fru talman! Val har vi vart fjärde år. Nu har vi möjlighet att införa detta från den 1 juli. Låt oss göra det utifrån det förslag som ligger. Därefter har Sverigedemokraterna och andra fyra år på sig att komma med nya förslag om att det ska utvidgas eller att utvärdera hur arbetet går till.

Anf. 44 AGNETA BÖRJESSON (MP):

Fru talman! Vi debatterar nu KU42 *Vissa villkor för statsråd och statssekreterare*. Tidigare talare har redan redogjort för förslaget, som handlar

om att införa restriktioner då statsråd eller statssekreterare tar ett nytt jobb. Tanken med förslaget är att skydda staten från risken att information sprids på ett sätt som kan skada ekonomiskt eller på annat sätt.

Regeringens förslag är efterlängtat och ett vallöfte som såväl Miljöpartiet som Socialdemokraterna och Vänsterpartiet tidigare gett. Restriktionerna regleras i en ny lag om restriktioner vid statsråds och statssekreterares övergång till annan verksamhet.

Precis som Dag Klackenbergs redogjorde för liknar förslaget i mångt och mycket det som finns i näringslivet. Som en kommentar till replikskiftet nyss gäller detta redan i dag för riksbankschefen eftersom Riksbanken har denna typ av övergångsregler. Regeringen och KU har också sneplat på dessa regler.

Regeringens förslag, som behandlas i utskottets betänkande, ger också statsråd möjlighet att vara barnlediga. Ändringen genomförs i lagen om arvoden till statsråd med mera och innebär att avdrag på ett statsråds arvode ska göras med 10 procent per dag när statsrådet är helt eller delvis frånvarande för att ta hand om sitt barn – om statsministern har medgett sådan frånvaro. Det är alltså inte helt fritt att vara barnledig.

Vidare föreslås en ändring i offentlighets- och sekretesslagen som innebär att sekretess ska gälla i ett ärende enligt lagen om restriktioner vid statsråds och statssekreterares övergång till annan statlig verksamhet för uppgift om en enskilds personliga och ekonomiska förhållanden om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde lider skada eller men.

Dessa lagändringar föreslås träda i kraft redan den 1 juli 2018 och gäller med andra ord även de ministrar och statssekreterare som eventuellt avgår efter höstens val.

Som jag sa tidigare är det ett jättebra förslag, och jag yrkar bifall till det.

(Applåder)

Anf. 45 PER-INGVAR JOHNSON (C):

Fru talman! Jag ska hålla mig kort eftersom många redan har redovisat förslaget.

Det är i tre situationer dessa restriktioner ska träda in. Det är när det finns risk för ekonomisk skada för staten, risk för otillbörlig fördel för någon enskild eller risk för att allmänhetens förtroende för staten ska skadas.

Konstitutionsutskottet har redan börjat leta personer till den nämnd som ska tillsättas. Det är viktigt att nämnden kommer igång med sitt arbete så fort som möjligt, speciellt i anslutning till valet i september.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

(Applåder)

Anf. 46 MIA SYDOW MÖLLEBY (V):

Fru talman! Jag behöver inte redogöra för ärendet, för det har flera före mig gjort på ett förtjänstfullt sätt.

Låt mig bara påpeka att det är en glädje för Vänsterpartiet att det är så många partier som står bakom detta i dag, för så har det inte sett ut i historien. När Vänsterpartiet har väckt motioner om att införa karantänsregler har inte alls så många varit med på det. Därför är det en glädje för mig att

Prot. 2017/18:116
22 maj

Vissa villkor för
statsråd och
statssekreterare

såväl Socialdemokraterna som Moderaterna och flera andra borgerliga partier tycker att detta är en rimlig ordning.

Det är bra att vi nu går vidare med detta. Sedan får vi se om vi behöver fler restriktioner på detta område framöver.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.
(Applåder)

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 23 maj.)

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 15.55 på förslag av tredje vice talmannen att ajournera sammanträdet till kl. 18.00.

Återupptaget sammanträde

Sammanträdet återupptogs kl. 18.00.

§ 9 En ny lag om ekonomiska föreningar

Civilutskottets betänkande 2017/18:CU25
En ny lag om ekonomiska föreningar (prop. 2017/18:185)
föredrogs.

Andre vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 23 maj.)

*Stärkt rättssäkerhet vid
genomförande av sär-
skilda befogenheter på
särskilda ungdomshem
och LVM-hem*

§ 10 Stärkt rättssäkerhet vid genomförande av särskilda befogenheter på särskilda ungdomshem och LVM-hem

Socialutskottets betänkande 2017/18:SoU30
Stärkt rättssäkerhet vid genomförande av särskilda befogenheter på särskilda ungdomshem och LVM-hem (prop. 2017/18:169)
föredrogs.

Anf. 47 EMMA HENRIKSSON (KD):

Herr talman! Vi börjar med det ärende som har titeln *Stärkt rättssäkerhet vid genomförande av särskilda befogenheter på särskilda ungdomshem och LVM-hem*. Det är ett ärende som handlar om några av de situationer där det offentliga åtagande verkligen är det yttersta och viktigaste för de personer som berörs. Nästan alltid är det extremt svåra situationer det handlar om, där en människa under längre tid befinner sig i ett läge där hon själv inte har makt över sin egen situation utan blir tvångsvårdad. Det finns inga lätta lösningar på det här området. Därför är det också ytterst viktigt med de lagar och regleringar vi har och de befogenheter som finns

för de offentliga institutioner som ska skapa trygghet för den enskilde och för resten av samhället. Det är viktigt att de har rätt kompetens och rätt verktyg.

Precis som vi skriver i utskottets betänkande är syftet att öka rättssäkerheten, delaktigheten och tryggheten för de personer som är omhändertagna – det är inte minst barn och ungdomar det handlar om – och också för den personal som finns på dessa institutioner.

Kristdemokraterna ställer sig bakom mycket av det som finns med i förslaget, men jag tänker fokusera på ett område där vi är bekymrade och menar att de befogenheter som finns i dag och som kommer att finnas med det förslag som regeringen har lagt fram går för långt och inskränker den enskildes situation för mycket. Det handlar om möjligheten att vårda någon i avskildhet, alltså det som i dagligt tal kallas för isolering.

Det finns i dag ganska stora möjligheter att göra det. Inte minst har vi under de senaste åren fått ta del av ett antal exempel där barn på Statens institutionsstyrelses enheter har fått befinna sig i total avskildhet och isolering under ibland ganska omfattande tid och varit illa av det.

Vi ska inte lura oss att tro att detta är enkla situationer. Det är alltid en konfliktfylld situation som har lett till vård i avskildhet. Det är dock ett ingrepp som är så pass starkt att det bör ifrågasättas om vi ens ska ha den möjligheten.

Regeringen fick som underlag till propositionen ett förslag från en utredning om att man skulle begränsa möjligheten till vård i avskildhet. Utredningen ville inte ta bort möjligheten helt, men man ville begränsa den till en timme med möjlighet till förlängning ytterligare en timme och i yttersta extremfall maximalt totalt tre timmar. Ändå har regeringen valt att nu lägga fram ett förslag där man vill minska det till fyra timmar. Från 24 timmar, som det är i dag, vill man minska det till fyra timmar.

Det kan ju låta som en ganska stor minskning. Men i genomsnitt är den faktiska tiden i dag för flickor en timme och för pojkar en timme och 24 minuter. Förslaget innebär alltså ingen begränsning alls i förhållande till hur det ser ut i dag.

Min fråga till regeringspartiernas företrädare är: Varför följde ni inte utredningens förslag? Varför vill ni ha möjlighet till vård i avskildhet i fyra timmar?

Vi vet att de verktyg som vi ger också är de verktyg som används. Flera remissinstanser har pekat på att just det faktum att denna möjlighet finns gör att man inte utvecklar andra verktyg och metoder. Där är kompetensen hos den personal som arbetar med barnen och ungdomarna på institutionerna helt avgörande för att bedriva en verksamhet som skapar trygghet. Om någon har ett utagerande beteende måste det kunna stävjas på något annat sätt.

Jag kan inte heller se att regeringen har kommenterat det faktum att det är vanligare att flickor sätts i isolering än pojkar. När man argumenterar för att möjligheten till isolering ska finnas kvar tar man ofta exempel med storvuxna, kraftfulla och mycket utagerande äldre tonårspojkar, men vi ser i statistiken att det framför allt är flickor som utsätts.

Jag hoppas alltså att vi får lite svar från regeringspartiernas företrädare. För Kristdemokraternas del menar vi dock att den här möjligheten bör tas bort helt, så att vi kan utveckla andra verktyg. Med detta yrkar jag bifall till reservation 4.

Anf. 48 CHRISTINA ÖSTBERG (SD):

Herr talman! Vi välkomnar propositionen om stärkt rättssäkerhet vid genomförande av särskilda befogenheter på särskilda ungdomshem och LVM-hem. Vi står bakom alla våra reservationer, men för tids vinnande yrkar jag bifall endast till reservationerna 2 och 5.

När barn och unga begår brott eller fastnar i missbruk behöver de stöd och behandling, och staten har därför möjlighet att lyfta ut dem ur de skadliga miljöer de befinner sig i och placera dem på särskilda ungdomshem. Detta ska dock alltid vara ett sista alternativ.

Barn och ungdomar som tvångsvårdas är en särskilt utsatt grupp. För att samhället ska kunna garantera barn och unga skydd och god vård måste man ställa höga krav på rättssäkerhet och kvalitet.

Majoriteten av de ungdomar som blir placerade på särskilda ungdomshem är omhändertagna enligt LVU. En liten andel ansöker frivilligt om vård enligt socialtjänstlagen.

För att vården ska kunna genomföras finns särskilda åtgärder att använda. Det handlar exempelvis om att ha låsta avdelningar, att kunna kontrollera att vapen eller narkotika inte förs in på institutionen och att i skyddssyfte avskilja intagna. Personal vid särskilda ungdomshem och LVM-hem får enligt lagförslaget också två nya befogenheter. De får möjlighet att genomföra rumsvisitationer och skyddsvisitationer för att kunna bedriva vården eller upprätthålla ordningen vid hemmet och söka efter föremål som intagna inte får inneha, och det tycker vi är bra.

De åtgärder som används mot barnet eller den unge får inte användas som någon form av bestraffning. Skälen för att använda dessa åtgärder ska överväga det integritetsintrång och den skaderisk som åtgärderna kan innebära för den unge.

Klienterna inom LVM-vården har allvarliga missbruk av alkohol, narkotika eller läkemedel eller någon form av blandmissbruk. De flesta har många års drogberoende bakom sig och stora sociala och psykiska problem. Syftet med LVM-vården är att klienten ska bli motiverad att arbeta med sina missbruksproblem, och vi anser liksom Lagrådet att förbudet mot innehav av berusningsmedel med mera ska utvidgas till att gälla generellt för samtliga som vårdas på särskilda ungdomshem och på LVM-hem. Detta skulle då också gälla de unga som vårdas frivilligt eller på grund av LVU.

Herr talman! Avskiljning är en särskild befogenhet som ska användas för att skydda den intagne själv, övriga ungdomar och personal när någon är kraftigt påverkad eller så våldsam att ingen annan åtgärd fungerar. Vi tycker att det är bra att regeringen föreslår att den maximala tiden för avskiljning kortas från 24 timmar till fyra timmar. Men vi vill ändå gå ett steg längre, precis som utredningen, och föreslår att avskiljningen ska kortas till max en timme.

Det är viktigt att man är flexibel vid en avskiljning. Till exempel är det vanligt att en intagen somnar efter att ha varit våldsam och utåtagerande. Då ska man inte behöva väcka den unge och ta risken att det uppstår en ny konflikt, speciellt inte om det händer mitt i natten när bemanningen inte är så stor.

Olika situationer kräver olika åtgärder. Att kunna välja mellan att avskilja med låst dörr eller avskilja med öppen dörr anser vi kan vara en bra valmöjlighet.

Flera remissinstanser bedömer att det kan bli praktiskt svårt att inhämta en medicinsk bedömning från en läkare eller en sjuksköterska under den korta tid en avskiljning kan pågå. Man ifrågasätter också vilken funktion yttrandet fyller i praktiken och vilket egentligt underlag sjukvårdspersonalen har för att göra bedömningen, särskilt om det rör sig om personal som inte tidigare har varit i kontakt med barnet. I vissa fall kan skälet till avskiljning vara att man behöver dela på några som bråkar, och då uppfylls inte alltid behovet av att kontakta sjukvårdspersonal.

Vi delar Advokatsamfundets kritik och anser också att det bör framgå av förslaget hur lång tid som måste gå innan nästa beslut om avskiljning kan fattas eller hur många avskiljningar det enskilda barnet ska kunna ut sättas för per månad eller per år. Det finns i dag inga sådana bestämmelser om tidsfrister och inte heller någon begränsning i antalet beslut om avskiljning för varje enskilt barn. Vi tycker att det ska finnas tydliga regelverk kring just detta.

När det ska beslutas om vård vid läsbar enhet, begränsningar i rätten att ta emot besök och rätten att kommunicera med andra samt när vård i enskildhet ska ske anser vi att socialnämnden ska involveras, och det ska vara en mer omfattande beredning.

Vid utslussning efter avslutad placering är det viktigt att den unge får långsiktigt stöd och hjälp av samhället så att övergången till ett självständigt vuxenliv underlättas.

Vi vill att våra barn och unga ska få den hjälp de behöver och att de ska få växa upp med en tillit till samhället. Då är det viktigt, vid alla åtgärder som rör barn, att barnets bästa kommer i främsta rummet och att rättssäkerheten för barnet eller den unge är stark.

Anf. 49 MAJ KARLSSON (V):

Herr talman! I dag har vi samlats för att debattera en av samhällets mest utsatta och kanske också mest glömda grupper. Barn som är satta i samhällets vård är en fråga som sällan ligger på riksdagens bord.

Det är därför med stor glädje vi har mottagit regeringens förslag om stärkt rättssäkerhet för barn på särskilda ungdomshem. Det är i stort ett mycket bra förslag där regeringen verkligen försöker göra förbättringar i viktiga delar, men det finns några områden där vi inte är helt nöjda. Jag ska förklara varför.

Sverige har en lång och faktiskt mycket mörk historia när det gäller barn i samhällets vård. Ingen har kunnat undgå den vanvårdsutredning som vittnade om hur vi som land lämnat barn i händerna på förövare och fullständigt svikit där vi hade lovat att ta ansvar. Det är vittnesmål som torde ligga till grund för att vi i dag skulle göra allt i vår makt för att historien aldrig skulle upprepa sig.

Ett omhändertagande av ett barn eller en ung person är alltid ett mycket stort ingrepp i barnets och familjens liv, som kan ge mycket stora konsekvenser. När samhället träder in och avger ett löfte om att det är bättre än den egna familjen är det ett åtagande som verkligen förpliktar. Det ställer höga krav på att barnen ska få omsorg på ett sådant sätt att det stärker barnens inneboende känsla och ger förutsättningar för att de ska kunna leva ett fint liv som starka individer med värdighet.

Dessvärre finns det tyvärr det som pekar på att vi inte alltid lärt av vår historia och att samhället fortfarande sviker de barn som vi har lovat att ta hand om, ibland med helt lagligt stöd.

En av anledningarna är att det handlar om klass. Barn som placeras kommer ofta från fattiga förhållanden och inte sällan från en familj med en ensamstående mamma. Det är människor vars makt är mycket begränsad och som sällan har möjlighet att komma till tals och inte alltid blir lyssnade på. I grund och botten handlar detta om samhällets människosyn, att vissa människor kan bli behandlade på ett sätt som andra aldrig skulle acceptera.

Herr talman! Det är verkligen oroande att närmare 80 procent av de placerade ungdomarna återfaller i kriminalitet eller missbruk inom tre år efter att de har lämnat boendet. Dessutom finns forskning som visar att det går sämre för barn som placeras på institution än för dem som inte gör det. Detta beror delvis på att det finns stora brister i vårdkedjan men också på att vi använder oss av metoder som inte ger rätt effekt. Det är metoder som till och med bryter mot barns rätt.

Några av de metoder som Sis har fått hård kritik för gäller hur man tillämpar vård i enskildhet och isolering. Vid flera tillfällen har skandaler uppdragats på Sis-institutioner, som handlat om en mycket omfattande mängd avskiljningar av barn och unga och hur detta har dokumenterats mycket bristfälligt, helt utan rättssäkerhet. Det är skandaler som handlar om att barn och unga har vårdats i enskildhet, helt avstängda från sin omgivning, inte i månader utan i flera år. Vi har fått fruktansvärda vittnesmål om hur unga flickor som lider av svår ångestproblematik blivit satta i isolering, där ångesten bemötts med en cell, en madrass i galon och en stängd dörr. Barn i vår omsorg har faktiskt tagit sina liv.

Herr talman! Det är helt oacceptabelt att vi i Sverige använder oss av metoder som FN liknar vid tortyr och att vi använder metoder som direkt bryter mot barnkonventionen. Därför finns det två delar i regeringens förslag där vi är mycket kritiska till att regeringen inte har gått längre.

Regeringen vill strama upp tillämpningen av vård i enskildhet så att den ska kunna ske i högst två månader. Vi i Vänsterpartiet är mycket skeptiska till att barn och unga ska kunna separeras från sin omgivning under så lång tid och vill att tiden kortas till max 30 dagar. Vi vill samtidigt se att det finns tydliga ramar för hur vård i enskildhet ska gå till och att den berörda ungdomen är väl informerad om sina rättigheter.

Men när det kommer till frågan om avskildhet eller isolering är vi i Vänsterpartiet uppriktigt bekymrade över att regeringen inte agerar mer kraftfullt. Sveriges tillämpning av avskildhet har fått mycket hård kritik från såväl FN:s barnrättskommitté som FN:s kommitté mot tortyr, som anser att det är högst anmärkningsvärt att Sverige tillåter att barn isoleras.

Nu vill regeringen i förslaget att tiden för avskildhet ska kortas från nuvarande 24 timmar till 4 timmar. För oss i Vänsterpartiet är det helt orimligt att Sverige även fortsättningsvis ska tillämpa metoder som av så tunga instanser bedöms vara såväl grymma som omänskliga. Det kan omöjligt vara förenligt med det faktum att vi nu ska göra barnkonventionen till lag. Vi vill därför att isolering av barn helt förbjuds och ersätts med tidsenliga insatser som stärker utsatta barn och unga och inte kränker dem.

Herr talman! Inget barn i det här landet ska utsättas för tortyrliknande behandling. Det borde vara en självklarhet. Regeringen hade nu chansen

att visa att det gäller alla barn men valde att låta bli. Det ser vi i Vänsterpartiet mycket allvarligt på.

Vi har ett särskilt ansvar för de barn som vi har lovat att ta hand om. Det är ett löfte som vi har givit och som vi måste leva upp till. Vi i Vänsterpartiet menar att de metoder vi tillåter ska vara förenliga med barns rätt. Annars är uppdraget omöjligt från början.

Vi står självklart bakom alla våra reservationer, men för tids vinnande yrkar vi bifall bara till reservation 4.

Anf. 50 CHRISTINA ÖRNEBJÄR (L):

Herr talman! Jag tog i dag, för Liberalernas räkning, emot Bris valmanifest för en bättre barndom. Bris har länge, stenhårt och ihärdigt lyft frågan om psykisk hälsa. Så gör de också i detta valmanifest. Jag hoppas att alla kommer att läsa det. Detta är en fråga som är väldigt viktig för oss liberaler.

En annan fråga som Bris lyfter i sitt valmanifest och som jag närmast skulle säga är en hörnsten i den liberala ideologin gäller delaktighet, rätten att få komma till tals och rätten att bli lyssnad på. Jag är väldigt glad över att det är någonting som i mångt och mycket faktiskt också genomsyrar detta betänkande.

För de allra mest utsatta är det som absolut allra viktigast med rättssäkerhet. De med de allra svagaste rösterna är de som vi behöver lyssna mest noggrant på. De måste också få många chanser att komma till tals, många möjligheter att bli lyssnade på och många möjligheter att bli delaktiga i beslut som rör just dem.

Rumsvisitation är ett stort ingrepp, och jag är glad över att man väljer att reglera hur det ska få genomföras och när. Ett ännu större ingrepp är kroppsvisitation. Barnombudsmanen skrev en rapport redan 2009. Man hade talat med barn som fanns på olika boenden. Elin, som är 14 år, säger i den rapporten: De visiterade mig, och det var jättläskigt. Jag är inte en kriminell brottsling, men jag fick klä av mig och stå naken och sedan duscha med öppen dörr inför främlingar.

Mer än hälften av de ungdomar som man pratade med tyckte, enligt denna rapport, att den ytliga kroppsbesiktningen var väldigt obehaglig. Bara att klä av sig inför en vuxen kan vara jobbigt och kränkande. Många gånger handlar det om barn och unga som bär på väldigt svåra upplevelser, i vissa fall övergrepp. Här behöver man gå varsamt fram. Det ska finnas vittnen med, och unga ska självklart få önska vem i personalen som ska göra visitationen. Detta är ett steg på vägen. Jag är glad att vi tar det.

Än viktigare är det här med kommunikation. På flera ställen i betänkandet står det att man bara får genomföra en kontroll för att söka efter föremål som den unga inte får inneha, och det kan låta självklart. Men det är en tydlig signal om att det är någonting som inte får ske bara på rutin och absolut aldrig någonsin som straff.

Mycket är som sagt väldigt bra i det här betänkandet. Jag är glad att vi kan vara överens om sådana här viktiga frågor. Det är därför det är lite tråkigt, tycker jag, när regeringen väljer att tillåta fyra timmars avskiljning. Vi liberaler vill inte att den möjligheten ska finnas alls. Vi vet att det finns en könsskillnad när det handlar om tvångsåtgärder. Inom barn- och ungdomspsykiatri, där man har tittat på det här, vet man att 90 procent av

Prot. 2017/18:116

22 maj

Stärkt rättssäkerhet vid genomförande av särskilda befogenheter på särskilda ungdomshem och LVM-hem

dem som utsattes för olika tvångsåtgärder var flickor. Det finns ingen anledning att tro att det skulle skilja sig särskilt mycket när det gäller de här ungdomarna.

Vi avskaffade barnaga eftersom vi som samhälle menade att det finns bättre sätt att uppfostra barn på än att slå dem, bättre sätt att lyssna på dem, bättre sätt att få dem att lyssna på oss. Argumenten för att få fortsätta slå barn var många gånger ungefär desamma som dem som i dag tas upp för avskiljning. Man pratade också då om att vi måste ha någonting att ta till när barnen blir våldsamma, när de inte vill lyssna på oss, när vi inte når fram.

Nu tycker vi att det är självklart att vi inte ska slå barn. Vi pratar om att våld föder våld. Hur kan man då tycka att avskiljning är någonting som ska finnas över huvud taget? Att man dessutom i betänkandet säger att man så småningom vill avskaffa det här och på sikt vill se att det försvinner visar ändå att man egentligen inte tycker att det behövs. Jag önskar att vi kunde go cold turkey och avskaffa avskiljning direkt.

Nej, FN-konventionen är inte juridiskt bindande. Det är också något som står i betänkandet som en hänvisning till den kritik som Maj Karlsson lyfte upp tidigare. Man skriver att det är en viktig vägledning i arbetet med mänskliga rättigheter. Här har vi ett grundläggande problem, för trots att vi har skrivit under och ratificerat konventioner om barn och andra kan de uppenbarligen avfärdas eftersom de inte är juridiskt bindande. Vi behöver inte följa dem, för de är bara vägledande.

Detta är ett feltänk, och det är anledningen till att vi måste göra barnkonventionen till lag – annars ser vi den inte som juridiskt bindande utan bara som vägledande. Det är tråkigt att det ska behöva vara så. Det är tråkigt att det är så vi ska behöva se på konventioner, för i slutändan betyder det egentligen att vi behöver göra alla konventioner till lag för att vi ska följa dem och inte bara hänvisa till att de inte är juridiskt bindande.

Argumentet för att behålla avskiljning för att vi annars skulle få mer fasthållning är inte heller någonting som jag köper. Dels är även fasthållning en åtgärd som allra helst inte borde användas, dels är det inte sällan så att det är fasthållning som så småningom leder fram till en avskiljning. Återigen: Våld föder våld.

Det här är extra viktigt eftersom vi vet att det är svårt att få tag på utbildad personal i dag. I utskottet har vi flera gånger pratat om hur svårt det är att få tag på utbildad personal. Man har sänkt kraven, och därför är det extra viktigt att det faktiskt inte finns möjlighet att använda saker som inte fungerar och som inte är bra. Om du är oerfaren och det finns möjlighet till tvångsåtgärder är det lättare att ta till sådana.

Det finns ett lite skämtsamt uttryck som ni säkert har hört någon gång: Politiker är som krokodiler – de har stor käft och små öron. Precis så beskrev en ung flicka, som jag träffade, personalen på ett boende. Men där fanns också en extremt påtaglig skräck för krokodilerna på boendet, de som inte lyssnade men som däremot lät väldigt mycket.

Både vi politiker och personal på boenden behöver bli mindre som krokodiler och ha betydligt större öron för att lyssna på dem som faktiskt inte är skrämmande krokodiler utan snarare ganska små och rädda kaniner. Vi måste lyssna på dem det faktiskt gäller. Vi måste lyssna på barn och unga.

Med detta yrkar jag bifall till reservation 4 från Liberalerna.

Anf. 51 YASMINE LARSSON (S):

Herr talman! I dag debatterar vi socialutskottets betänkande 30, *Stärkt rättssäkerhet vid genomförande av särskilda befogenheter på särskilda ungdomshem och LVM-hem*. Det är en proposition med ett långt och lite krångligt namn men med en oerhört viktig innebörd.

I propositionen föreslås förändringar i lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga, lagen om vård av missbrukare i vissa fall och lagen om verkställighet av sluten ungdomsvård. Förslagen handlar i huvudsak om de särskilda befogenheter som Statens institutionsstyrelse, Sis, har för att genomföra vården vid särskilda ungdomshem och LVM-hem. Meningen med förslagen är ökad rättssäkerhet, delaktighet, trygghet och säkerhet för barn och unga som vårdas vid de särskilda ungdomshemmen och för intagna som vårdas vid LVM-hemmen.

Herr talman! Jag inledde med att säga att den här propositionen har ett långt och krångligt namn men att den har en oerhört viktig innebörd. Jag menade det därför att barn och unga är det viktigaste vårt samhälle har, och de barn och unga som vårdas under tvång är en särskilt utsatt grupp som vi som samhälle måste ta ett särskilt ansvar för. Det handlar i grund och botten om att göra de här barnens röster hörda, om att lyssna till dem, om att göra dem involverade i och medvetna om vilka beslut som tas om dem och i vilket syfte. Det handlar om en trygg och säker vård, och det handlar om en god uppväxt. För en trygg och god uppväxt för dem, herr talman, är naturligtvis precis lika viktig som för alla andra barn som växer upp i vårt land.

Den här propositionen tar ytterligare steg mot just en tryggare och säkrare uppväxt för denna grupp, och det är jag personligen väldigt glad och stolt över. Det betyder inte att vi nu nått ända fram med att säkerställa att inga brister finns framöver eller att det inte finns mer att göra. Det här är frågor som vi ständigt måste arbeta med, som vi ständigt måste utveckla och där ny forskning och evidens ständigt måste uppdatera och utveckla våra sätt att tänka och arbeta på.

Herr talman! Jag tänker nu i korthet gå in på några av förslagen.

I propositionen förtydligas tiden för platsanvisningar. Det är viktigt att barn och unga som är i akut behov av en placering vid ett särskilt ungdomshem också omedelbart får tillgång till en sådan plats. Därför föreslår vi nu att det i LVU ska förtydligas att Sis, i akuta situationer, omedelbart ska anvisa en plats vid ett särskilt ungdomshem eller LVM-hem.

Vi inför två nya befogenheter – rumsvisitation och säkerhetskontroll – och i propositionen föreslår regeringen också att den unga vid en kroppsvisitation eller ytlig kroppsbesiktning ska få möjlighet att påverka vem ur personalen som genomför eller närvarar vid åtgärden.

Herr talman! Vi förkortar också maxtiden för avskildhet från 24 till 4 timmar och föreslår att barnet eller den unga själv ska ha möjlighet att tillkalla personal under tiden som hen hålls i avskildhet.

Vi föreslår att fler särskilda befogenheter ska vara möjliga att överklaga till domstol och att ett offentligt biträde ska förordnas för barn under 15 år vid ett överklagande. Utgångspunkten här måste alltid vara vad som är bäst för barnet eller den unga, och det är naturligtvis av grundläggande betydelse att barnet eller den unga får den vård som hen behöver.

Därför är det oerhört viktigt att vi nu ser till att avskiljning inte får ske i mer än max 4 timmar. Det är en stor förändring från den tidigare gränsen

Prot. 2017/18:116

22 maj

Stärkt rättssäkerhet vid genomförande av särskilda befogenheter på särskilda ungdomshem och LVM-hem

på 24 timmar, och för att ytterligare stärka rättssäkerheten föreslår regeringen också att beslut om avskiljning ska rapporteras till tillsynsmyndigheten.

Herr talman! Det är nu av stor vikt att Sis arbetar målmedvetet och systematiskt med att minska användningen av avskiljning för att åtgärden ska kunna avskaffas på sikt.

I propositionen föreslås också att den unga som vistas på ett särskilt ungdomshem ska erbjudas uppföljande samtal och att unga ges möjlighet att dagligen vistas utomhus och ägna sig åt fysisk aktivitet eller någon annan fritidssysselsättning. Vi föreslår också att en ny lag om förbud mot innehav av berusningsmedel med mera på hem för vård eller boende införs.

Herr talman! Dessa förslag, tillsammans med övriga förslag i propositionen, tror jag är alldeles nödvändiga. De är goda steg på vägen för en ökad rättssäkerhet, delaktighet, trygghet och säkerhet för barn och unga som vårdas vid de särskilda ungdomshemmen och för intagna som vårdas vid LVM-hemmen.

Jag yrkar bifall till propositionen och avslag på motionerna.

Anf. 52 EMMA HENRIKSSON (KD) replik:

Herr talman! Vi är överens om många viktiga förslag i det betänkande som vi ska ta ställning till, men jag vill ändå ställa frågor till regeringspartiets företrädare: Varför väljer regeringen ändå att inte säga nej till isoletering?

Man kan på Vårdguiden läsa om vad barnmisshandel är. Man kan läsa om psykisk misshandel, sexuella övergrepp och fysisk misshandel. Bland exemplen på psykisk misshandel står att någon låser in barnet. Barnrättskommittén och FN:s tortyrkommitté har gjort uttalanden. Regeringen skriver i sin bedömning av dem att de inte är rättsligt bindande.

Sverige var först i världen med att förbjuda barnaga. Många tyckte att Sverige var konstigt och sa att det aldrig kommer att funka. Men vi valde att gå den vägen därför att vi vill värna barnens rättigheter. Det är bara när man får verktygen som man agerar annorlunda. Det är därför vi vet att sättet att bekämpa barnmisshandel är att stärka föräldrarna i att hitta andra verktyg. Vi vet att föräldrar som själva blev slagna som barn eller utsatta för psykisk misshandel som barn löper större risk att utsätta sina egna barn för samma sak. Vi måste ge dem andra verktyg.

Vi säger här att det är möjligt att fortsätta att låsa in barn fastän vi vet att det sker på otydliga grunder. Det sker fastän det inte skulle behövas, och det sker därför att de verktyg som behövs inte finns. Varför går inte regeringen hela vägen och säger att psykisk misshandel av barn i form av inlåsning inte ska tillåtas?

Anf. 53 YASMINE LARSSON (S) replik:

Herr talman! Jag vet att Emma Henriksson från Kristdemokraterna är exakt lika mån om barns rätt till en god, säker och trygg uppväxt som jag själv är. Jag skulle naturligtvis vilja stå här och säga att vi inte ska låsa in barn i Sverige.

Men om det är barns rätt till en god, säker och trygg uppväxt som vi har för ögonen i dag kan jag inte bortse från att Utredningen om tvångsvård för barn och unga har undersökt om det är möjligt att ta bort den åtgärden,

och utredningen har kommit fram till att om den åtgärden tas bort kan det leda till större ingrepp mot barnen och ungdomarna, en större otrygghet för dem. Det är inte bra.

Det är därför det är så otroligt viktigt att Statens institutionsstyrelse får i uppdrag att se över möjligheten att avskaffa avskiljning på sikt och även får i uppdrag att årligen, tre år i rad, rapportera till regeringen hur avskiljningar utförs och vad man gör för att minska antalet fall. Vi har sett att avskiljning har använts på ett felaktigt sätt, och vi har varit tydliga med att det inte är så lagstiftningen säger att avskiljning ska användas.

Anf. 54 EMMA HENRIKSSON (KD) replik:

Herr talman! Under ett antal år har myndigheten haft i uppdrag att minska antalet fall av isolering. Man har per vårddygn minskat dem något när det gäller pojkar, men för flickor har de faktiskt ökat. Det är denna möjlighet som myndigheten använder.

Vi kristdemokrater har med stor oro sett på hur myndigheten har sänkt kraven vid rekrytering därför att det är svårt att rekrytera. Det riskerar att bli en negativ spiral, det vill säga att det inte finns tillräcklig kompetens hos dem som jobbar på Statens institutionsstyrelses enheter som har till uppgift att hjälpa de absolut mest utsatta barnen och ungdomarna.

Vi säger att det som på Vårdguiden kallas barnmisshandel kan barn och ungdomar utsättas för när de är i samhällets vård – under tvångsvård. Vi kan med berätt mod tänka oss att utsätta dem för det.

Regeringen har inte sagt att utredningen kom fram till att det inte gick, och därför har regeringen valt att låta möjligheten finnas kvar. Det gick inte att ta bort den helt. Regeringen har till och med sagt att barnen kan hållas en längre tid i isolering än vad utredningen föreslår. Utredningen föreslår en timme, och regeringen säger fyra. Snittet i dag ligger på 1–1,24 timmar beroende på om det är pojkar eller flickor.

Varför går inte regeringen hela vägen och säger att vi inte ska acceptera avskiljning? Det vi inte accepterar att föräldrar gör mot sina barn ska vi inte heller acceptera att staten gör mot våra gemensamma barn.

Anf. 55 YASMINE LARSSON (S) replik:

Herr talman! Propositionen handlar om att barn och unga ska få större delaktighet i beslut som rör dem och att det ska bli större rättssäkerhet för dem. De ska få en godare, säkrare och tryggare uppväxt än i dag. Det är av den anledningen som regeringen inte har valt att gå vidare med förslaget om att i dag ta bort avskiljningsmetoden men säger att det naturligtvis ska ske på sikt.

Som jag sa i mitt anförande måste vi komma fram till vilka metoder som är bättre, som inte innebär ett större ingrepp för barn och unga som vårdas på dessa hem. Vilka ingrepp kan vi använda för att få en tryggare, godare och säkrare uppväxt i de situationer där vi i dag tvingas använda avskiljning?

Men vi har också sagt att det är oacceptabelt att de metoderna har använts på det sätt som har skett. Det är därför det är så viktigt att Sis har börjat ett arbete. Jag har besökt flera Sis-institutioner där riktlinjer har tagits fram baserat på den kritik som har uttalats mot att metoderna har använts på fel sätt. Det är bra, och det måste vi fortsätta med.

Som jag sa i mitt anförande är det viktigt att vi fortsätter att arbeta med frågorna. Vi måste ta fram mer rättssäkra och trygga sätt för att hantera dessa situationer än vad som finns i dag. Av den anledningen har vi valt att behålla avskiljning i upp till fyra timmar.

Anf. 56 JENNY PETERSSON (M):

Herr talman! Som tidigare talare redan har nämnt behandlar utskottet betänkande SoU30 *Stärkt rättssäkerhet vid genomförande av särskilda befogenheter på särskilda ungdomshem och LVM-hem*.

Låt mig nämna att det var den tidigare alliansregeringen som tillsatte utredningsdirektiven. Låt mig även uppehålla mig en stund vid vilka ungdomar lagen berör. På Statens institutionsstyrelses hem, så kallade Sis-hem, vårdas ungdomar som har omhändertagits på grund av missbruk, brottslig verksamhet eller annat socialt nedbrytande beteende. Dessa ungdomar har tyvärr många gånger svikits av samhället, och de har ofta en komplex och allvarlig problembild där familj, vänner och den omgivande miljön påverkas, och har påverkats, mycket.

En person med fortgående missbruk som på grund av sitt missbruk riskerar att skada sig själv eller en närstående kan bli omhändertagen för vård utan samtycke enligt lagen om vård av missbrukare i vissa fall – LVM. LVM-vårdens främsta syfte är att avbryta det destruktiva, livshotande missbruket, påbörja en behandling och motivera till fortsatt vård i frivillig form. LVM-vården får pågå i högst sex månader.

Lagförslagen vi har nu är viktiga för att det ska bli rätt – rätt för den som är i den här vården och rätt för dem som jobbar med de här frågorna, för personalen som jobbar dag och natt inom det här området.

Vi moderater ställer oss bakom regeringens förslag till ändringar i lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga, lagen om vård av missbrukare i vissa fall och lagen om verkställighet av sluten ungdomsvård. Som tidigare talare har lyft fram här är det förslag som syftar till rättssäkerhet, delaktighet, trygghet och säkerhet för de barn och ungdomar som vårdas vid särskilda ungdomshem och för de intagna som vårdas vid våra LVM-hem.

Exempelvis förtydligas tiden för platshänvisningar. Det tycker vi moderater är väldigt bra. Det innebär att Sis i akuta situationer omedelbart ska anvisa plats vid ett särskilt ungdomshem. Motsvarande ändring föreslås när det gäller anvisning av plats vid ett LVM-hem. Det är viktigt att barn och ungdomar som är i akut behov av placering på särskilt ungdomshem omedelbart får tillgång till en sådan vårdplats. Givetvis är inte alla placeringar på Sis av akut karaktär. Det förekommer också placeringar som utgår från ett vårdbehov. Förslaget avser som sagt akuta situationer och inte alla.

Samtidigt kan det vara bra att lyfta fram i debatten att Sis platser och tjänster tyvärr är mycket efterfrågade. Det har inte underlättats av att hyreskontrakt med Kriminalvården inte förlängs och byggprojekt försenas på grund av överklaganden eller av osäkerhet om vilka ekonomiska villkor som kommer att gälla det kommande året när det gäller anslag från regeringen – om man ska få höjt eller samma. Det har varit försenat. Jag vet att det tillhör en annan debatt, men det är värt att nämna.

Ett annat förslag som har lyfts fram här är att maxtiden för avskildhet kortas, det vill säga att den maximala tiden som vårdas vid ett särskilt ungdomshem får hållas i avskildhet kortas från 24 timmar till 4 timmar.

Att hålla någon i avskildhet är den mest ingripande särskilda befogenheten. Majoriteten av de ungdomar som vårdas hos Sis blir aldrig avskilda; det är värt att nämna. Avskiljning kräver våldsamt beteende mot personen själv, mot andra som vårdas eller mot den personal som finns på plats. Man kan vara påverkad av berusningsmedel. Man kan inte följa de ordningsregler som finns och som man annars följer.

Enligt siffror i Sis årsredovisning för 2017 har den genomsnittliga tiden i avskildhet minskat med 20 minuter och är numera en timme. Samtidigt har den totala mängden avskiljningar som beslutats enligt LVU ökat, både i antal beslut och i antal avskiljningar per 1 000 vård dygn. Det nämndes tidigare i debatten att flickor avskiljs oftare än pojkar. Den skillnaden ökar, vilket är oroande. Sis har varit i utskottet, herr talman, och redogjort för avskiljningarna och arbetsmetoderna som man utvecklar.

Jag vill avsluta med att säga att vi moderater tillsammans med majoriteten i utskottet även bifaller regeringens förslag till en ny lag om förbud mot innehav av berusningsmedel med mera vid hem för vård eller boende.

Med det yrkar jag bifall till förslaget så att den nya lag och de lagändringar som planeras kan träda i kraft den 1 oktober 2018.

Anf. 57 JAN LINDHOLM (MP):

Herr talman! Som siste talare har jag inte så mycket att tillägga, mer än att den rödgröna feministiska regeringen även på detta område arbetar systematiskt och målmedvetet för att långsiktigt bygga en hållbar välfärdsolitik.

Att behandla ungdomar med allvarliga psykosociala problem och vuxna med missbruksproblem är ett kanske smalt men ändå väldigt viktigt område i det komplexa nät av åtgärder vi i vårt utskott har ansvar för och som bygger vår gemensamma välfärd.

Statens institutionsstyrelse är den statliga myndighet som ansvarar för individuellt anpassade tvångsåtgärder. Myndigheten har 24 särskilda ungdomshem med ungefär 700 platser och 11 LVM-hem med ungefär 400 platser. Institutionerna finns runt om i hela vårt land.

Exempelvis kan unga som begår allvarliga brott när de är mellan 15 och 17 år dömas av domstol till sluten ungdomsvård i stället för till fängelse. Då hamnar de på något av Statens institutionsstyrelses olika ungdomshem.

Unga som vårdas under tvång är en särskilt utsatt grupp. Barnrättsperspektivet är därför viktigt, och regeringens proposition syftar till att öka rättssäkerheten för unga som vårdas enligt lagen om vård av unga.

Statens institutionsstyrelse har ett svårt uppdrag, som vi har hört flera – jag skulle vilja säga alla – föregående talare påpeka. De personer man vårdar och även har utbildningsansvar för kan vara introverta och svåra att nå. De kan vara våldsamma och oberäknliga. Drogmissbruk kan ingå i bilden, ibland även under vistelsen. Trots att det inte ska förekomma där kan det tyvärr vara så. Med så svåra arbetsuppgifter är det ganska svårt att hitta kompetenta människor som tycker om utmaningen, så man har rekryteringsproblem – och när man vidareutbildar dem man har anställt blir de

väldigt attraktiva på andra områden i samhället, så det är svårt att behålla dem.

För att upprätthålla ordningen och minimera riskerna för barn och unga som vistas på Sis institutioner genomför man både rumsvisitationer och kroppsvisitationer. Det kan till exempel handla om att upptäcka olagliga droger eller annat som man inte får inneha när man befinner sig på de här institutionerna.

Rumsvisitationer och kroppsbesiktningar, eller kroppsvisitationer som de också kan kallas, är moment som upplevs som väldigt integritetskränkande. Därför är det svårt för personalen att bygga det förtroende som krävs för att nå målen med vistelsen. Det är ett problem i verksamheten.

Regeringen föreslår därför en del ändringar av de nuvarande reglerna för kroppsvisitationer eller kroppsbesiktningar. Regeringen föreslår emellertid inte alla de saker som tas upp av utredningen om tvångsvård för barn och unga, som jag har för mig lämnade sitt slutbetänkande 2015.

I propositionen föreslås till exempel nya regler om närvaro av vittne när visitering genomförs. Den intagna ges även möjlighet att välja någon i personalen som hen upplever som minst obekvämt att bli visiterad av. Avsikten är att minimera risken att personalen förlorar det förtroende som man eventuellt lyckats bygga upp med dem man arbetar med. Det är ju oerhört viktigt, så det är säkert mycket positivt att det här blir mer strikt reglerat så att de intagna vet vilka rättigheter de har i den situationen. Därför skärps även reglerna för rumsvisitationer. Visitationer av de intagnas rum får bara utföras i syfte att leta efter föremål som är förbjudna att inneha. Förslaget innebär att även rumsvisitationer ska ske med vittne.

Regeringen föreslår nu även att metalldetektorer ska få användas för att upptäcka olagliga föremål. Vidare föreslås utökade möjligheter att ta prover av olika slag när en person anländer till ett sådant här hem, om det finns anledning att anta att personen är påverkad av berusningsmedel eller droger av något slag. Det är en skärpning av den tidigare lagtexten, där det krävdes misstanke för att få ta prover. Det är väl en juridisk "klurfundighet". Även reglerna för användning av telefon och för att ta emot besök uppdateras för att fungera för alla olika moderna kommunikationsmetoder som vi har i dag.

Regeringen genomförde, som jag tidigare sa, inte alla de förslag som utredningen kom fram till.

Utskottet har gjort ett gemensamt besök på en av dessa anläggningar. Vi har ett antal gånger haft besök av Statens institutionsstyrelse i vårt utskott. Jag tycker att den insikt och insyn man får i denna typ av verksamhet verkligen sätter sina spår och påverkar en mycket. Man inser vilken svår uppgift personalen ställs inför när de arbetar med de intagna.

Konflikter går inte alltid att undvika när tvångsmedel används och handlar ofta om att individens integritet och behovet av att inskränka individens frihet krockar. Friheten kan handla om andra intagnas och personals säkerhet, men även om möjligheterna för den enskilde att nå målet med själva tvångsvården.

De resonemang som förs i propositionen om avvägningar mellan nytta och intrång i samband med en åtgärd är ibland väldigt svåra att ta ställning till. Utredningens förslag om utvidgat förbud mot att inneha berusningsmedel är ett exempel där jag personligen kanske känner att jag inte delar

regeringens bedömning att inte gå vidare med utredningens förslag. Jag har kanske en lite annan uppfattning.

När jag nu har deklarerat min något avvikande uppfattning i förhållande till betänkandet och propositionen väljer jag ändå att yrka bifall till utskottets förslag och avslag på samtliga reservationer.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 23 maj.)

§ 11 Förenklat beslutsfattande om hemtjänst för äldre

Socialutskottets betänkande 2017/18:SoU32
Förenklat beslutsfattande om hemtjänst för äldre (prop. 2017/18:106)
föredrogs.

Prot. 2017/18:116
22 maj

*Förenklat besluts-
fattande om hemtjänst
för äldre*

Anf. 58 EMMA HENRIKSSON (KD):

Herr talman! Vi går över till ärendet som handlar om förenklat beslutsfattande om hemtjänst för äldre. Det är en glädje för mig som kristdemokrat att vi har så stor uppslutning kring detta i socialutskottet och att det nu kommer att träda i kraft den 1 juli 2018.

Vi vill ju alla att vi ska få vara som den 104-åriga dam jag träffade här i riksdagen för några månader sedan, som tyckte att det var härligt att leva och en glädje att ha fått bli så gammal. På det boende där hon bodde såg hon till att regelbundet få hjälp att ta sig till frisören och lägga lockarna, som hon alltid gjort. Tänk att få känna den glädjen fast den egna kroppen börjar svika lite grann och alla funktioner inte riktigt hänger med hela vägen.

Det finns i dag möjligheter att få en biståndsbedömning och att få insatser i form av hemtjänst så länge du bor hemma. Men detta är ofta ganska krångligt, och det finns ett motstånd. En del avstår från att söka, och ibland blir man nekad fast man har bedömt att behovet finns.

Vi vill se en större tillit till den enskilde som börjat komma upp i åren något och känner att man inte längre klarar av det man behöver för att kunna leva sitt liv. Man ska kunna få hjälp att bryta isoleringen eller få andra insatser som gör att man kan fortsätta att känna sig trygg i sitt eget hem.

Det kan handla om hjälp med lite inköp eller ärenden på posten eller banken, fysiskt eller kanske digitalt. Man kan behöva hjälp med att laga till måltider eller kanske få hem matlådor, eller få ett trygghetslarm. Om man har börjat bli så skröplig att de anhöriga får bära ett tungt lass kan de behöva få hjälp med avlastning.

Alla dessa insatser kommer med detta lagförslag att vara möjliga utan en föregående biståndsbedömning. I stället sätter kommunen ramen och säger: Detta är vad vi kan erbjuda när du bedömer att behovet finns. Inom den ramen ska du själv också ha stort inflytande och möjligheter att styra.

Det kan vara så att det den ena dagen är hjälp med städningen som behövs. Barn och barnbarn kanske känner att det är bra att du inte längre klättrar på stegen för att komma åt de där fönstren. Risken att falla är stor, med skador för både dig och samhället som konsekvens. En annan vecka är det just att komma till frissan som är det viktiga, eller att få hjälp att läsa

den där intressanta artikeln i tidningen som du inte riktigt längre klarar av att läsa själv.

Ramen ska sättas, men det ska vara den enskilde som har inflytandet. Detta blir möjligt med den lagstiftning vi nu kommer att besluta om, och det är glädjande.

Från Kristdemokraternas sida hoppas vi att vi kan gå i motsvarande riktning också när det gäller möjlighet till anpassat boende. De som är årsrika och har kommit upp i 80-årsåldern ska själva kunna säga: Nu är det dags; nu är jag inte längre trygg i mitt eget hem. Ensamheten kanske har blivit för stor, eller så finns det något annat skäl som gör att man känner att man behöver komma in i en annan gemenskap med en annan trygghet för att kunna leva resten av sina dagar i det man kan kalla sitt eget hem.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Anf. 59 CATHARINA BRÅKENHJELM (S):

Herr talman! Äldreomsorgen har blivit en stor fråga denna mandatperiod, och vi har genomfört mycket som är bra för våra äldre. Men även i den här valrörelsen talar alla partier helt plötsligt om allt gott man vill för våra äldre. Äntligen har denna fråga blivit viktig! Vi står inför stora utmaningar, och vi vet att vi alla glädjande nog blir betydligt äldre än våra föräldrar blev.

Den nuvarande generationen kommer att ställa allt högre krav på hur vi vill ha det. För att vi ska få en så bra omsorg som möjligt, där människor också känner att de är delaktiga, behöver vi förändra en hel del. Vi måste framför allt ge möjlighet till mer egentid och till att få bestämma mycket mer själv när man blir äldre, så att man kan fortsätta att leva ungefär på det sätt som man gjort innan kroppen blev lite skröplig och man behöver lite hjälp i vardagen.

Herr talman! Nu lägger vi fram ett väldigt bra förslag, som är ett kliv i rätt riktning. Det här förslaget innebär nämligen att socialnämnderna ute i kommunerna kan erbjuda hemtjänst utan att man först gör en traditionell, regelrätt prövning och en krävande utredning av om man ska få hemtjänst eller inte och vad den i så fall ska innehålla.

Man kommer alltså med detta förslag att kunna erbjuda enklare äldreomsorg, och den enskilde är med och bestämmer vad omsorgen ska innehålla. Det kan vara service i form av praktisk hjälp med skötsel av bostaden. Det kan vara inköp eller ärenden till post eller bank, eller hjälp med matlagning. Det kan handla om ledsagning eller andra insatser för att bryta isoleringen.

Den äldre ska också kunna vara med och påverka insatserna så att de blir betydligt mer flexibla. Om det är soligt en dag och man känner att man vill ta en promenad i stället för att få städning, eller om man känner för att gå till frisören, kan man som äldre byta så att man kan göra det man känner för.

Kommunen får i och med den här nya lagen alltså befogenheter att utveckla nya former och erbjuda service och omsorg till äldre kvinnor och män. Detta tar inte bort den äldres rätt att välja att få en traditionell utredning utförd och få behovet av bistånd och hemtjänst prövat, med ett beslut som kan överklagas om man inte är nöjd.

Fördelarna med förslaget är många. Ofta väntar äldre lite för länge och märker kanske inte själva när de behöver hjälp. Ofta är det anhöriga som

får stöta på. Då ska det vara enkelt att få den där första, enkla hjälpen och få lite stöd i vardagen. Inte sällan sätts hjälpen in lite för sent. Vi vet att ju tidigare äldre får hjälp, desto längre kan de hålla sig pigga och friska.

Med detta enkla sätt behöver man inte heller vända ut och in på sig i en stor utredning. Inte minst viktigt är det att man kan minska rejält på administrationen och kommunens utgifter, då det kostar att utreda detta gediget. De pengar som man sparar eller minskar ned på ska läggas direkt på verksamheten ute hos de äldre. Detta är otroligt viktigt.

Denna modell har prövats i Linköping under sex år, men det visade sig att den inte var laglig och klarade det regelverk som finns i dag. Men det nya arbetssättet visade sig vara mycket bra. Alla var nöjda, både de som utförde tjänsterna och de som fick dem.

Nu lägger vi därför fram ett lagförslag, som dock är valfritt för kommunerna att genomföra. Vi fattar beslut här i morgon, förmodligen, och lagen kommer att gälla redan från den 1 juli. Jag hoppas verkligen att alla kommuner är med på tåget från start och erbjuder sina äldre invånare detta.

Det finns en reservation från Sverigedemokraterna, som säger nej. De känner att det kan bli lite för olika ute i kommunerna och att man kan få olika hjälp. Jag tycker att det är en helt annan fråga. Det som finns i dag – hur man beslutar – är lika olika och har inget med detta att göra. Jag tycker inte att vi ska förhålla det här, utan självklart ska vi säga ja till det.

Vi säger ja. Vi vill att våra äldre så snabbt som möjligt ska få möjlighet till enklare och snabbare hemtjänstinsatser i sin kommun.

Herr talman! Vi yrkar bifall till utskottets förslag och avslag på motionen.

(Applåder)

Anf. 60 PER RAMHORN (SD):

Herr talman! Jag ska fatta mig relativt kort. Efter en lång dag vill nog många av oss komma ut i det fina vädret.

Först vill jag säga att vi inte är emot förslaget. Vi yrkar inte avslag på propositionen över huvud taget. Vi har dock en reservation, då vi vill ha ett tillägg till propositionen.

Vi delar med andra ord intentionen i propositionen. Vi är helt övertygade om att detta kan bidra till ökat självbestämmande och ökad delaktighet för de äldre. Vi delar också synen i propositionen att bistånd till äldre ska ges på ett så enkelt och resurseffektivt sätt som möjligt. Det innebär att kommunen inte ska behöva lägga så mycket resurser på onödig administration, men det handlar också om att mötet med kommunen inte ska upplevas som invecklat, utdraget eller integritetskränkande för den äldre.

Man ska komma ihåg att ett enkelt och lättillgängligt förfarande kan bidra till att den äldre inte drar sig för att kontakta kommunen när det väl är dags att ta steget att be om hjälp och stöd.

Vi delar dock Socialstyrelsens och Statskontorets bedömning att det finns en liten risk med lagförslaget, som kan leda till omotiverade ökade regionala skillnader, och att den enskildes rätt till insatser kan komma att variera beroende på var i landet han eller hon bor.

Herr talman! Vi menar att för att få en mer jämlik äldreomsorg och minska de regionala skillnaderna bör en lämplig myndighet ta fram nationella riktlinjer om ett förenklat beslutsfattande för hemtjänst för äldre. Vi menar att dessa riktlinjer bland annat bör tala om vilka insatser som är

Prot. 2017/18:116
22 maj

*Förenklat besluts-
fattande om hemtjänst
för äldre*

lämpliga att tillhandahålla utan föregående behovsbedömning och för vilken målgrupp. Syftet med de nationella riktlinjerna bör vara att ha fokus på en jämlik och jämställd äldreomsorg.

Vi yrkar med andra ord bifall till reservation 1.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 23 maj.)

§ 12 Bordläggning

Följande dokument anmäldes och bordlades:

Skrivelse

2017/18:262 En nationell strategi för ESS och den omgivande kunskapsmiljön

§ 13 Anmälan om frågor för skriftliga svar

Följande frågor för skriftliga svar hade framställts:

den 21 maj

2017/18:1320 Examenskrav kring nationella minoritetsfrågor

av *Eva Lohman* (M)

till statsrådet *Helene Hellmark Knutsson* (S)

2017/18:1321 De allmänna förvaltningsdomstolarna

av *Lotta Finstorp* (M)

till justitie- och inrikesminister *Morgan Johansson* (S)

§ 14 Kammaren åtskildes kl. 19.04.

Sammanträdet leddes

av andre vice talmannen från dess början till och med § 6 anf. 29 (delvis), av tredje vice talmannen därefter till ajourneringen kl. 15.55 och av andre vice talmannen därefter till dess slut.

Vid protokollet

THOMAS LARUE

/Olof Pilo

§ 1 Anmälan om ny riksdagsledamot	1
§ 2 Anmälan om faktapromemorior	1
§ 3 Ärenden för hänvisning till utskott	1
§ 4 Ärenden för bordläggning.....	2
§ 5 En ny sexualbrottslagstiftning byggd på frivillighet.....	2
Justitieutskottets betänkande 2017/18:JuU29	2
Anf. 1 ADAM MARTTINEN (SD).....	2
Anf. 2 JOHAN HEDIN (C)	3
Anf. 3 ANDREAS CARLSON (KD)	5
Anf. 4 SANNE LENNSTRÖM (S)	7
Anf. 5 ANTI AVSAN (M)	9
Anf. 6 ANNIKA HIRVONEN FALK (MP).....	11
Anf. 7 ANTI AVSAN (M) replik	13
Anf. 8 ANNIKA HIRVONEN FALK (MP) replik	13
Anf. 9 ANTI AVSAN (M) replik	13
Anf. 10 ANNIKA HIRVONEN FALK (MP) replik	14
Anf. 11 LINDA SNECKER (V).....	14
Anf. 12 MARIA ARNHOLM (L)	16
Anf. 13 LINDA SNECKER (V) replik.....	18
Anf. 14 MARIA ARNHOLM (L) replik	19
Anf. 15 LINDA SNECKER (V) replik.....	19
Anf. 16 MARIA ARNHOLM (L) replik	19
(Beslut skulle fattas den 23 maj.)	20
§ 6 Det straffrättsliga skyddet mot människohandel och människoexploatering.....	20
Justitieutskottets betänkande 2017/18:JuU32	20
Anf. 17 TOMAS TOBÉ (M)	20
Anf. 18 ADAM MARTTINEN (SD).....	22
Anf. 19 HELENE PETERSSON i Stockaryd (S)	23
Anf. 20 TOMAS TOBÉ (M) replik	25
Anf. 21 HELENE PETERSSON i Stockaryd (S) replik.....	25
Anf. 22 TOMAS TOBÉ (M) replik	26
Anf. 23 HELENE PETERSSON i Stockaryd (S) replik.....	26
Anf. 24 ADAM MARTTINEN (SD) replik	26
Anf. 25 HELENE PETERSSON i Stockaryd (S) replik.....	27
Anf. 26 ADAM MARTTINEN (SD) replik	27
Anf. 27 HELENE PETERSSON i Stockaryd (S) replik.....	28
Anf. 28 RASMUS LING (MP).....	28
Anf. 29 JOHAN HEDIN (C)	29
Anf. 30 LINDA SNECKER (V).....	31
Anf. 31 ROGER HADDAD (L)	32
(Beslut skulle fattas den 23 maj.)	33
§ 7 En generell rätt till kommunal avtalssamverkan	33
Konstitutionsutskottets betänkande 2017/18:KU30	33
Anf. 32 IDA DROUGGE (M)	33
Anf. 33 HANS EKSTRÖM (S)	34
Anf. 34 AGNETA BÖRJESSON (MP).....	35

Anf. 35 PER-INGVAR JOHNSSON (C).....	36
Anf. 36 IDA DROUGGE (M).....	36
(Beslut skulle fattas den 23 maj.).....	37
§ 8 Vissa villkor för statsråd och statssekreterare.....	37
Konstitutionsutskottets betänkande 2017/18:KU42	37
Anf. 37 JONAS MILLARD (SD)	37
Anf. 38 BJÖRN VON SYDOW (S).....	38
Anf. 39 DAG KLACKENBERG (M)	40
Anf. 40 JONAS MILLARD (SD) replik.....	41
Anf. 41 DAG KLACKENBERG (M) replik.....	42
Anf. 42 JONAS MILLARD (SD) replik	42
Anf. 43 DAG KLACKENBERG (M) replik.....	42
Anf. 44 AGNETA BÖRJESSON (MP)	42
Anf. 45 PER-INGVAR JOHNSSON (C).....	43
Anf. 46 MIA SYDOW MÖLLEBY (V)	43
(Beslut skulle fattas den 23 maj.).....	44
Ajournering.....	44
Återupptaget sammanträde.....	44
§ 9 En ny lag om ekonomiska föreningar	44
Civilutskottets betänkande 2017/18:CU25.....	44
(Beslut skulle fattas den 23 maj.).....	44
§ 10 Stärkt rättssäkerhet vid genomförande av särskilda	
befogenheter på särskilda ungdomshem och LVM-hem.....	44
Socialutskottets betänkande 2017/18:SoU30	44
Anf. 47 EMMA HENRIKSSON (KD).....	44
Anf. 48 CHRISTINA ÖSTBERG (SD)	46
Anf. 49 MAJ KARLSSON (V).....	47
Anf. 50 CHRISTINA ÖRNEBJÄR (L).....	49
Anf. 51 YASMINE LARSSON (S)	51
Anf. 52 EMMA HENRIKSSON (KD) replik	52
Anf. 53 YASMINE LARSSON (S) replik	52
Anf. 54 EMMA HENRIKSSON (KD) replik	53
Anf. 55 YASMINE LARSSON (S) replik	53
Anf. 56 JENNY PETERSSON (M)	54
Anf. 57 JAN LINDHOLM (MP).....	55
(Beslut skulle fattas den 23 maj.).....	57
§ 11 Förenklat beslutsfattande om hemtjänst för äldre	57
Socialutskottets betänkande 2017/18:SoU32	57
Anf. 58 EMMA HENRIKSSON (KD).....	57
Anf. 59 CATHARINA BRÅKENHJELM (S)	58
Anf. 60 PER RAMHORN (SD)	59
(Beslut skulle fattas den 23 maj.).....	60
§ 12 Bordläggning.....	60
§ 13 Anmälan om frågor för skriftliga svar	60
§ 14 Kammaren åtskildes kl. 19.04.	60